Poštarina plaćena u gotovom

ZAGREB

BROJ 10. LISTOPAD 1934. GOD. II.

Izlazi mjesečno. Pretplata Din 100·—
godišnje, Dinara 50·— polugodišnje.

Cijena Din 10·—

ZAGREPČANI!

Upisujte se u naše »DRUŠTVO ZAGREPČANA«. Pristupnice mogu se dobiti u društvenoj poslovnici Gajeva ul. br. 7/II. kat svaki dan od 3 do 7 sati poslije podne.

Širite i tražite svagdje reviju »ZAGREB«.

P. n. pretplatnici umoljavaju se, da namire zaostalu pretplatu!

UNION
ČOKOLADA
KARAMELI
DESERTI

SPECIJALNA
SIRANA
PRODAJA MASLACA I DELIKATESA
M. BEK - ZAGREB
PRERADOVIĆEVA 2 - TELEFON 5287

WEINBERGER I DRUG
BOJE, ČETKARSKA I MATERIJALNA ROBA
Jelačićev trg 6 - Telef. 28-16 ZAGREB Ilica 40 - Telefon 36-72

NAJBOLJE VRELO KRZNA
»SISCIA«
sada ILICA 36 – Telefon br. 6657

ZAGREB

REVIJA DRUŠTVA ZAGREPČANA
BROJ 10. GOD. II. LISTOPAD 1934.

VITEŠKI KRALJ

Tako smo Te okrstili mi Zagrepčani, kada Si medju nas dolazio Ti KRALJU MUČENIČE... VODJO naš... OČE naš!...

I puna su bila srca naša oduševljenja, iskrene ljubavi i sinovske odanosti, jer smo znali TVOJU veliku ljubav spram našeg bijelog ZAGREBA i HRVATA!

A danas?....

TEBE KRALJU UJEDINITELJU, VITEŠKI naš MUČENIČE nema medju nama tijelom, ali DUH TVOJ lebdi nad tužnom našom domajom i tješi djecu MAJKE JUGOSLAVIJE, da NISI uzalud prolio krv SVOJU i život SVOJ dao na oltar DOMOVINE!...

O KRALJU VITEŠKI! Više nego ikada srca bratska složiše se i put neba, gdje TI MUČENIČE naš u zajednici sa KRALJEM TOMISLAVOM, ZRINJSKIM i STROSSMAYEROM, STARČEVIĆEM i RADIĆEM na nas Gledaš, šalju jednu toplu i gromku molitvu SVEVIŠNJEM TVORCU:

»BOŽE DOBRI! ČUVAJ NAM JUGOSLAVIJU!«

Kralj Petar II. Karađorđević

Jecaji i suze narodne uz gromku pucnjavu topova, pomiješanih sa zvonjavom blagozvučja crkvenih zvonova popratili su stupanje na prijestolje našeg MLADOG KRALJA PETRA II. KARAĐORĐEVIĆA...

Vapaji milijuna našega ujedinjenog naroda dizali se visoko nebu pod oblake i ti vapaji slili se u jednu toplu molitvu vjernih HRVATA, SRBA I SLOVENACA sinova VELIKE OTADŽBINE JUGOSLAVIJE, da bi dobri BOG upravio vladavinu MLADOGA KRALJA putevima NEZABORAVNOG OCA VITEŠKOG KRALJA UJEDINITELJA-MUČENIKA!

Tim pouzdanjem i mi građjani grada ZAGREBA, te druge naše prijestolnice i kulturnog centra sviju HRVATA iz dna srca kličemo:

DA DOBRI BOG POŽIVI NJEG. VEL. KRALJA PETRA II.!!!

DA ŽIVI VISOKI KRALJEVSKI DOM KARAĐORĐEVIĆA!!!

RUDOLF ERBER

pretsjednik općine grada Zagreba.

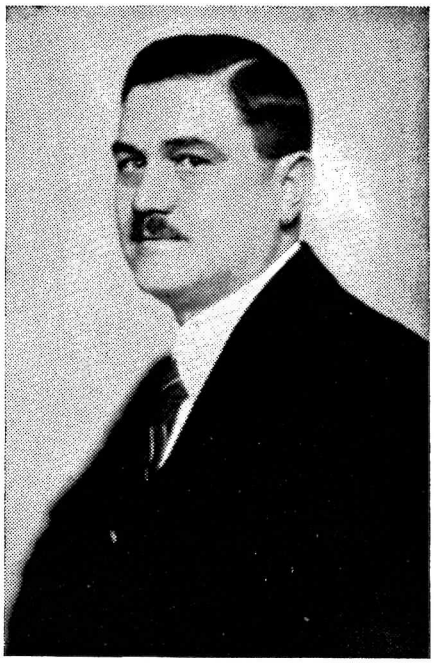

NJEGOVO VELIČANSTVO naš blage uspomene VITEŠKI KRALJ ALEKSANDAR I. UJEDINITELJ nedavno prije SVOJE mučeničke smrti potpisao je Ukaz, kojim je imenovao za predsjednika općine grada Zagreba zagrebačkog građanina glavnog ravnatelja Gradske štedionice g. Rudolfa Erbera.

Srca sviju građana radosno su zakucala, kada se gradom pronijela ova vijest, jer svi smo mi znali, da na starodrevnu stolicu časnih zagrebačkih gradonačelnika sjeda uzor sin našega bijelog Zagreba, koji je do sada svagdje i na svakome mjestu znao svom svojom energijom i velikim znanjem sa puno sinovske ljubavi promicati interese svoga rodnog grada.

Nije potrebno nabrajati sve zasluge našega današnjeg predsjednika gradske općine, jer te su dobro poznate svakome od nas, koji se i malo bavi javnim životom svojega grada.

Ime Rudolfa Erbera u povijesti Gradske štedionice upisano je zlatnim slovima, a što znači napredak ovog gradskog zavoda za općeniti napredak nama miloga Zagreba pokazuju djela, pokazuje dnašnje lice našega prijestolnog grada.

Naročito smo radosni mi članovi DRUŠTVA ZAGREPČANA, da je za predsjednika gradske općine postavljen naš domaći sin, jer čvrsto vjerujemo, da će on kao i dosada uvijek promicati ciljeve našega gesla: »ZAGREB — ZAGREPČANIMA«! *U.*

Nadgrobni izbačeni spomenik biskupa Šime Bratulića (danas u Hrv. Arheološkom Muzeju u Zagrebu)

Ivo Franić:

(Nastavak 9.)

Stara katedrala u Zagrebu

Medjutim je Luka Baratin umro mjeseca oktobra 1510. Umro je, kao i svi njegovi predšasnici, u Čazmi. Prenešen je u Zagreb i sahranjen pred oltarom sv. Luke u prezbiteriju. Nadgrobni mu spomenik, remek djelo renesansnog stvaralačkog genija, poslužilo je kod restauracije Bolleove za popločivanje raskvašena terena, da lakše prodju tačke. Načinjen je iz divnog crvenog mramora; na ploči je vanredno živo izveden lik biskupov u pontifikalnom ornatu, s osjećajem da je radjen još po živome modelu; čini se kao da biskup prije spava, no da je mrtav. Ostaci toga spomenika pohranjeni su u Zagrebačkom Arheološkom muzeju. Misli se, da bi i on mogao da bude djelo Nikole Firentinca.

Kad je Luka Baratin umro, bila je, dakle dovršena katedrala s dva drvena tornja na zidanim podlogama, dok je utvrdjivanje katedrale ostalo u dužnosti njegovih nasljednika.

Daljnjim radom na utvrđivanju nastavio je Toma Bakač-Erdödy, nadbiskup Ostrogonski, kardinal i kancelar Ugarske. On je dobio zagrebačku biskupiju na upravu, bolje, na uživanje. Sagradio je kulu pred ulazom u samu crkvu, koja je 1906. porušena; zvali su je »Bakačeva kula«.

S tim je i završeno zasebno utvrdjivanje katedrale u sklopu biskupskoga grada.

Koliko je to bilo ispravno, pokazale su burne godine takmičenja za krunu izmedju pretendenta za ugarsko-hrvatski prijesto Ferdinanda Habsburškoga i Ivana Zapolje. Godine 1529., izmedju 13. jula i 8. septembra, opsjedao je Ferdinandov kapetan grof Thurn Kaptol i biskupski grad, za uzvrat napadaju biskupa i bana Šimuna Erdödya na Grič, koji je uporno ustrajao uz Habsburga. Grad je bio lumabardama. Branio ga je kanonik Vagierović s uspjehom. Thurn je mecima lumbarda poskidao s dovršene crkve obadva drvena tornja, gornji dio pročelja, a oštetio prvobitni lijepi gotski portal i, navodno, drveni krov. Ali grada nije uspio da zauzme.

Neće biti sve onako, kako se jada 1587. arhidjakon Vrbovački caru Rudolfu, kao da bi crkva ostala potpuno bez krova, jer da »svaki dan obilne kiše padaju, pa da su oštetile svodovlje, i da se treba bojati da će se srušiti«. Vjerojatnije je, da su crkveni krov i ostale štete na katedrali samo na brzu ruku pokrpane, što nije moglo spriječiti da zub nevremena i dalje ne nagriza pristupačne mu njezine dijelove. To je, dakako, nakon 60 godina moralo i te kako da se osjeti; pa je trebalo obnove. Mi znademo, da je biskup Ivan Kranjčić od Monoszlaia (1573.—1584.) ostavio za samo pokrivanje crkve oporučno 3.000 forinti. Od toga je biskup Gašpar Stankovečki sa 800 for. i 100 talira 1590. godine dao čitavu crkvu prekriti novim drvenim krovom.

Neće biti istinita ni tvrdnja pok. Ivše Tkalčića, da je pročelje ostalo razoreno, i da je crkva bila bez zvonika. Mi kod nijednog kasnijeg biskupa ne nalazimo spomena, da bi popravljao pročelje; a na slici Nordi-Bolléovoj vidimo, kako je i u kojem opsegu pročelje krpano, i šta je na njemu izmijenjeno. Iz nesreće, koja je 1624. zadesila katedralu, znademo, da je ona u to vrijeme imala već novi drveni toranj sa zvonima. Na 27. maja te godine, naime u 21 sat, udario je u crkvu grom i zapalio drveni krov. Požar je zahvatio i drveni zvonik. Rastalila su se zvona. Teški željezni križ pao je sa zvonika na svod prezbiterija, probio ga, i kroz nastalu pukotinu prodrla je žeravica i u samu crkvu. Od nje su se zapalile zavjese, izgorile kanoničke klupe i lijepi oltar biskupa Osvalda Thuza. Štetu su cijenili na 30.000 forinti.

Biskup Petar Domitrović obraća se caru, svećenstvu i velikašima za pomoć oko opravka postradale crkve.

Sačuvalo nam se, barem u glavnim crtama, kako je došla pomoć. Kralj Ferdinand aktom od 13. VII. 1624. odredjuje prvu ratu od 1000 talira ili 1250 rajnških forinti. Darovnicom od 9. XI. iste godine odobrava, da se za popravak crkve upotrebe trogodišnji prihodi upravo ispražnjene opatije B. D. Marije de Saagh u Ugarskoj. Kraljica Eleonora poklanja svoj krunidbeni dar Kraljevina Hrvatske i Slavonije u iznosu od 826 forinti.

Sabor u Varaždinu odredjuje (5. III. 1625.), da se taj iznos uplati kroz tri godine iz kraljeve daće. Nadbiskup Kalački Ivan Telegdi obećao je sa svoje strane 1.000 forinti. Dok su vrhovni kapetani i vojnici po gradjaninu Varaždinskom Jakovu Solaru priložili od svoje graničarske plaće 2.878 forinti.

Izmedju 1626. i 1628. harala je kuga, pa se nije moglo da radi na crkvi. Tek 20. januara 1628. sazove biskup Franjo Hasanović Ergeljski sjednicu Kaptola radi dogovora o opravku zborne crkve. Ustanovili su visinu sakupljene svote, odredili, da se pozove jedan bečki graditelj koji bi načinio isti onakov svod kakov je ranije bio, a medjusobom porazdijelili su posao: prepošt Čazmanskog Kaptola imao je da se brine za gradju i da nadzire sam rad; kanonik Čuvar imao je utjerati još neuplaćene, ali zaviještane darove; s novcem i računima imao je da rukovodi arhidjakon Bekšinski. I tako se prešlo na samu izvedbu posla, makar da su od novca, koji je pripadao crkvi, posudili 1.000 forinti svojim Sisačkim kmetovima da si nabave hrane.

Već 1632. bio je svršen svod; ali ne više ranogotski, kakov je bio, već zvijezdasti (Sternengewölbe); omiljela tvorevina kasne gotike i baroka. Na 19. XII. iste godine, u zamjeni bolesnog biskupa Ergeljskog, posvećeni biskup bosanski i kanonik Zagrebački Ivan Tomko Marnavić posvetio je obnovljenu crkvu i glavni oltar, koji je, o svome trošku, dao podignuti biskup Franjo Hasanović Ergeljski. Kako je ovaj svod bio nešto niži od svodova srednje i pobočnih ladja, morao se i krov nad svodom presjeći; skoro u polovici. Uporište ovoga svoda nije ležalo na glavicama stupova, već na samim zidovima prezbiterija, koje je svojom težinom počelo da razmiče. Da se to spriječi, izmedju petog i šestog, šestog i sedmoga stuba u prezbiteriju, sa svake strane postavljena su po dva nespretna i glomazna nova stuba, koji su imali zadaću, da podupiru novi svod. Ali su oni ujedno i priječili pristup u svetište iz postraničnih kapela.

Na 10. IX. 1632. biskup Ergeljski saziva ponovnu sjednicu Kaptola radi izgradnje zvonika. Kaptol je imao, po tome dogovoru,[7] da dade materijal (kamen, drvo), te težake i podvoz za crkveno pročelje i zvonike, dok je biskup trebao iz svoga da doprinese, koliko bude još troška manjkalo, povrh onih svota koje su bile već ubrane, ili su se još imale ubrati. Iz tih novaca moralo se plaćati: arhitekta, klesare i zidare, te nabaviti potrebni alat i klesarsko orudje.

Na 15. I. 1633. sklopio je biskup Ergeljski ugovor[8] s klesarom i zidarom Franjom Alebertalom iz Trebna u Kranjskoj za izgradnju južnog zvonika na Zbornoj crkvi Zagrebačkoj. Po tome ugovoru: zvonik je imao biti

[7] Acta cap. ant. fasc. 101 nro. 32. Tkalčić str. 28.
[8] ibid.

A:uvinski grb s pročelja stare katedrale.

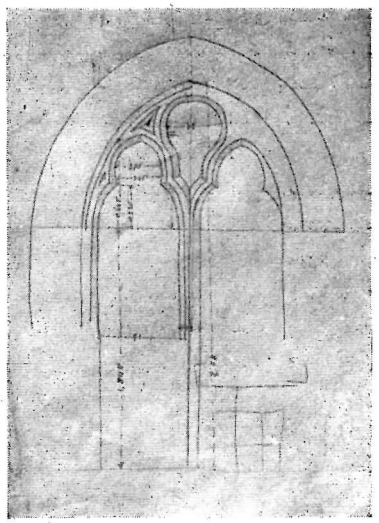

Romanski prozor na istočnoj strani sakristije (uništio ga Bollé).

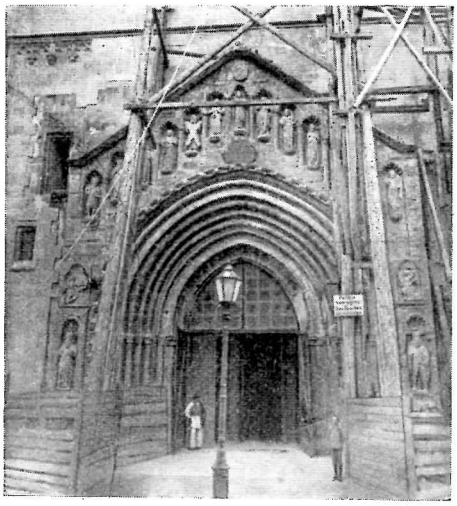

Romanski portal biskupa Benedikta Vinkovića iz 1643

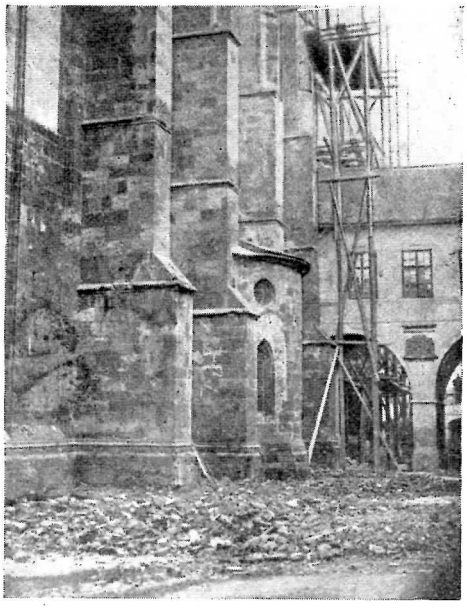

Kapela sv. Križa. U pozadini Bratuličev hodnik

četverouglast, i odgovarati svome podnožju. Klesanje kamena izvana izvešće graditelj sa svojim ljudima, dok će kamen, odredjen za upotrebu iznutra, klesati Kaptolski kmetovi. Kamen će, o svome trošku, vaditi i dovoziti na mjesto izgradnje Kaptol. Visina zvonika odredjena je sa 14 hvati. Zvonik se treba razdijeliti u spratove, koji su imali da budu izvana, okolo na okolo, odijeljeni s lijepo postavljenim vijencem ili obodom iz kamena. U svakom katu trebalo je postaviti lijepo isklesane prozore iz kamena. Na dogradjeni zvonik moralo se postaviti slobodni, oviši ures iz kamena. Stepenice, s kojima se uzlazilo u zvonik, imale su da budu načinjene iz klesana kamena, koji će izvaditi biskupski ljudi u gori. Kaptol će dati kamen, iz kojeg će Albertal isklesati svod nad prozorima. Tamo, gdje će početi da podiže novi dio tornja i nadoveže ga na stari, moraće da postavi poveći vijenac ili obod iz lijepo isklesana kamena, a isto tako i na mjestu, gdje će da ga završi. Zvonik će se da nadsvodi. Ako se zvonik sam po sebi gdjegod ošteti ili sruši, jamči graditelj čitavim svojim imetkom, da će nastalu štetu popraviti, odnosno, da će zvonik iznova sagraditi. Trošak za taj posao predvidjen je sa 2.200 forinti.

Iz pisama Kaptolske arhive[9] vidimo, da je Albertal već 1634. radio na ugovorenome poslu. U tim pismima traži on materijal koji mu je trebao. Još 1633. izbila je buna medju kmetovima koji su morali da kulače na crkvi. Ipak se nije zbog toga prestajalo poslom, iako je pobuna svladana istom 1637., kad je jedan zarobljeni Turčin, jer drugog krvnika nije bilo, odsjekao na Kaptolskome trgu glave dvadesetorici pobunjeničkih kolovodja.[10] To vidimo po tomu, što je Albertal primio za obavljeni posao, od 1633. do 1637., iznos od 1300 forinti. A na sjednici od 1635. ponovo je podijeljen rad medju kanonicima.

Biskupa Hasanovića naslijedio je 11. IV. 1633. biskup Benedikt Vinković.

Iz jednog Albertalovog pisma se vidi, da je južni toranj dovršen 1641. Godine 1643., na 4. IX. načinjen je s njime jedan novi ugovor, po kome je imao na svršeni toranj postaviti veliko kube. Zanimivosti radi donijećemo taj ugovor gotovo u cijelosti:[11]

1. Povrh sadanjeg venca još jedan, ali ti načiniti kamen zbog ocedjenja vode i 4 »pyramides« na vuglah. 2. Okrugli zid iz rezanog kamena izvana i iznutra. Iznutra da bude gladak, a izvana slepa vrata, a jedna prava s lepimi stupići i kapiteli, kako nam je na paperu i drevu pokazal. Zid ima biti visok šest i pol »pedes geometricos«. 3. Vrh toga zida venac iz rezanog kamena, okrugao, a koji mora iz drugoga zida toliko, koliko

[9] ibid.

[10] Kovačević: Historia rebell. Stribrensium M. S. C. Biblioteka Jug. Akad. c. 15.

[11] Tkalčić str. 32. Acta Cap. ant. fasc. 101 nro. 34.

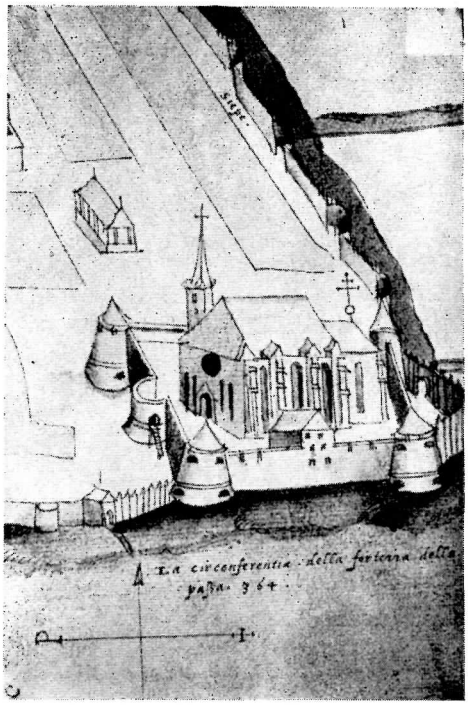

Izgled stare katedrale 1529 (iz zbirke prof. Gj. Szabo)

bude trebalo, van gledati. 4. Povrh toga venca kupolu ili boltu jedanaest »pedes« visoku, kako delineatio na paperu i modell na drevu kaže, napravit, oko koje bolte bude okrugel zrezan kamen, u kojega sredine bude prelo, čez koje se bude k cinkušu v laternu hoditi. 5. Šest stupova is rezanoga kamena, lepo cifrasto napravljenih, »pedes geometricos« pet dugeh, oberh kojeh mala kopula z rezanoga kamena »pedes« tri i pol visoka, široka kako »proportio« bude, napraviti i postaviti. K tome štangu železnu, na koju jabuka i križ bude, jako lepo uzidati, i takodjše dreva, kade bude potrebno »klanfaru« ili »kupferschmiedu« pod pleh, kem se bude kopula pokrivala, bude dostaviti. Napokonec koncu kopulu ze vsem s čim bude potrebno lepo zaveršiti i dokončavši, »grušt« »klanfaru« i drugem kojem potrebno bude postaviti.

Plata: 500 rajnških, 30 vedri vina dobra i zdrava, 4 voze sena, 6 kvart zobi, 1 sag na jeden stol. Novci na 4 terminuša.

Krajem 1644 uznapredovao je Albertov posao toliko daleko, da se moglo s kotlarom Pavlom Dribenpacherom iz Judenburga u gornjoj Štajerskoj načiniti ugovor za natkrivanje kubeta. Natkrivalo ga se bakrom.

Ali strašni požar, koji je noću u 20 sati buknuo na 29. III. 1645. u Gornjem gradu, i u tili čas uništio crkvu sv. Marka, jezuitsku crkvu sv. Katarine s kolegijumom i školama, dopro je i na Kaptol. Pored samostana oo. Franjevaca, svih kanoničkih kurija, kuća na Opatovini i biskupskog grada, zahvatio je i Zbornu crkvu sv. Kralja. Izgorio je drveni krov; a odavle požar je prodro u zvonik, gdje je rastalio zvona. Od silnog žara popucao je mjestimice i sam crkveni svod.[12]

Kaptol je uzajmio 2.000 forinti, i na 12. IV. iste godine sklopio s Albertalom ugovor, da za 400 for. rajnških pokrpa i pobijeli svod na crkvi i opravi zidove; oko čitave crkve da postavi završni vijenac iz kamena. Za svakih pola hvata toga vijenca dobiće zasebno 40 dinara u gotovome, 2 voza sijena i 4 četvrtinke zobi.[13] Istom 18. VI. 1646. sklopljen je ugovor s tesarom Mihaljom Justinkom za pokrivanje krova. Dakle, dotle je crkva ostala nenatkrivena i izvrgnuta zubu vremena.

Još 1640. sklopio je biskup Benedikt Vinković ugovor s Kozmom Millerom, gradjaninom i klesarom u Gurkfeldu u Kranjskoj, da mu načini portal »ad instar portae Abbatiae de Dyak reformanda et exornanda« — po uzoru opatijske crkve u Jaku u Ugarskoj. A dao mu je i gotov uzorak, kako ga je imao izvesti (ratione portae ecclesiae cathedralis Zagrabiensis ex lapidibus, juxta formam sibi datam, de novo conficindae«).[14]

Portal bio je izveden u romanskom prelaznom stilu, kako su ih i gradili benediktinski redovi na svojim srednjevijekovnim crkvama. Po ugovoru imao je Kozma Miller da otpili stare stupove (kolumne), i zamijeni ih s novima. U uložnice nad portalom i postranice imao je da umetne kipove i da portal natkrije isklesanim kamenom.

Biskup Vinković umro je 2. XII. 1642., a Miller je portal završio 1643. Iz latinskog natpisa,[15] kojeg je kanonik Vukoslavić metnuo ispod Spasiteljeva lika u zabatnim uložnicama, vidimo, da je i portal nastradao prilikom požara 1645. A kako je bilo prečih troškova i briga od portala, tek Vukoslavić ga je opravio 1673. god. Izvedbe Vukoslavićeve nisu više ni gotika, ni romanski stil, već savremeni barok.

Ugovorom od 23. januara 1647., koji je sklopio biskup Martin Bogdan s graditeljem Albertalom, imao je ovaj konačno da uredi čitavu oštećenu crkvu. Za 2.800 rajnških, 100 vedara vina, 25 kvartala zobi, i sijena za

[12] Izvještaj Kaptola Zagrebačkoga. Arhiv Jugosl. Akad. II. str. 96.

[13] Acta Cap. Ant. fasc. 101 nro. 36.

[14] Barle: Portal stare katedrale. Vj. Hrv. Arh. Društ. sv. XIII, str. 309—311.

[15] Coeperat haec Praesul Benedictus Vincovich olim
Pectore flagranti Dona Parare Deo
Quae Ludovicus Ego feci Wkoslavich ipsa
Ut queat optatum finis habere decus.
Lux aeterna Deo Regalis Ianua Templi.

jednoga konja, dok bude radio u Zagrebu, trebao je: 1. boltu, stup i chorus na prvu formu popraviti, čvrsto i dobro. 2. Parte ili vence ali kamenje, koje Gesims ili Ryhn zove, po svoj bolte staroj i novoj, kade je potrebno, popraviti ili iznova postaviti. 3. boltu poflastriti ili pobeliti. 4. Okrhane ali nakvarene stubove u prvotno stanje dovesti bez samog malanja. 5. u tornju od vatre sve štete popraviti, osim onoga što je već po svome prvom ugovoru dužan načiniti.

Ova šteta nastala je tako, što se jedan nesolidno izvedeni stub, uslijed nevremena koje je probijalo u crkvu, na 27. XI. 1646. urušio s jednim komadom zida, a sa sobom povukao i svod, kojeg je podržavao. Svojom težinom srušio je i poništio prekrasno pjevalište s orguljama, pet oltara, biskupovu stolicu, i kanoničke klupe. Na sam Božić iste godine srušio se i dalnji komad zidja.

Biskup i Kaptol obratili su se za pomoć caru i saboru, da se pomoć, koju je svojedobno zaviještao nadbiskup Ivan Telegdi, isplati crkvi. Sabor pak naredjuje 20. III. 1647., da se utjera ostatak koji je 1644 bio posudjen nekom Vidu Bernhardtu u korist opravka oštećene zborne crkve.

Biskup Ivan Petretić sklapa (na 14. V.) ugovor s Ivanom Sudthaimom, bravarskim kalfom ili poslovodjom majstorice udove Marije Benslerin u Gradcu, da postavi dvogubi križ na kupoli zvonika, kojeg će učvrstiti na 4 motke iz željeza na kubetu, a gvozdenu šipku provući kroz maleno kube nad jabukom. Križ je već u septembru bio postavljen na svoje mjesto.

Na 15. XI. sklopio je ugovor s kositlarom iz Graca Ivanom Guglerom da pokrije za 150 forinti kube kositrenim pločama, »da mu ni vjetar, ni kiša nahudit neće moći«. To kube dao je biskup Martin Borković (1683.) skinuti po Gradečkom kotlaru Jurju Schweigleru i zamijeniti ga s olovom, pošto je kositar pucao. Biskup Vrhovac dao je istu kupolu po Bečkim kotlarima Ivanu Widermannu i Petru Schauru prekriti (1767.) sa samoborskim bakrom. Već ranije (1766.) zamijenio je biskup Tauzy Petretićev križ s jednim novim željeznim, koji je postavio na ogromnu jabuku iz bakra, a koja je stajala na kupoli zvonika.

Toranj je mjerio, do 1647. godine, u visinu 69 m. 20 cm. Kad su mu skinuli kupolu, mjerio je 63 m. 20 cm.

Do početka 18. stoljeća prostor izmedju tornjeva bio je slobodan i nenatkriven. Taj trijem podignuo je biskup Alagović (1835.). Nad trijemom predvorja dao je načiniti svod koji je stajao na 4 kamena stuba, s kojima je trijem razdiljelio na tri broda. Taj trijem uklonio je Herman Bollè i zamijenio ga svojim novim.

(Nastaviće se).

Ivan Ulčnik:

Naši stari zagrebački privrednici

Nastavak 5.

Zeininger Benjamin utemeljio je u Zagrebu 6. kolovoza 1854. svoj pekarski posao. U mjesecu kolovozu ove godine slavila je ta pekarna koja i danas postoji u ulici Pavla Radića (prije Duga ulica) br. 14, svoj 80-godišnći opstanak.

Obitelj Zeininger (a pisali su se Czaininger ili Zeiniger), stara je i ugledna zagrebačka obitelj a potječe iz Neumarka u pokrajini Oberpfalz u Bavarskoj. U tamošnjim crkvenim knjigama iz godine 1727. upisano je ime Zeiningera.

Od tih Zeiningera došao je u Zagreb god. 1794. Joanes Jacob Zeininger sa suprugom Marijom Franciskom rodj. Büller. Bio je po zanimanju užarski obrtnik, pa je na tadanjoj općini Kaptol počeo tjerati užarski zanat.

Godine 1795. rodio mu se sin Josip koji je kod oca izučio užarski obrt, pa je svog oca u tom poslu i naslijedio. Oženio se sa Ankom pl. Kos iz Turopolja.

Njihov sin Benjamin Zeininger, osnivač kod nas poznate pekarne, radio se 29. srpnja 1833. u Zagrebu. Već u sedmoj godini života izgubio je oca. Pučke škole, te gimnaziju polazio je u Zagrebu. Kao djak bio je 29. srpnja god. 1845. na Markovom trgu, kada su pale Srpanjske Žrtve. Tu se je jedva provukao kroz vojnički kordon i tako možda spasio i život. Njegov kasniji očuh htio je da Benjamin bude svećenik pa ga je poslao u sjemenišni licej na Kaptolu. Nakon što mu je očuh umro, Benjamin je ostavio sjemenište i posvetio se vojničkom staležu. Kao vojnički pitomac bude 1848. dodijeljen Osječkoj tvrdjavi, gdje je pokazao sposobnosti za fortifikaciju. Zato ga je tamošnji zapovjednik htio poslati na Bečku vojnu akademiju radi dalnje izobrazbe. U to dodje njegova majka pa ga kao jedinca iz vojske reklamira i povede kući u Zagreb. Benjamin nije više za školu imao volje, pa se je posvetio pekarskom zanatu.

Stupio je u nauk pekarskom majstoru Sebastianu Stetine u Samoboru, pa je god. 1851. postao pekarskim pomoćnikom i dobio od tadanjeg pekarskog ceha u Samoboru putnu pomoćničku knjigu, ili takozvani »Wanderbuch No. 20 Jahr 1851.«, koja je valjala tri godine. — Po tadanjem običaju pošao je pješke u strani svijet da se usavrši u svom obrtu. Proputovao je Austriju, Češku, Njemačku, Švicarsku i ostale susjedne zemlje. Kada se iz svijeta povratio te sa uspjehom izradio svoj »Meister-Stück« otvorio je 6. rujna 1854. vlastitu pekarnu u Petrinjskoj ulici br. 37. Odmah je uz obično pecivo počeo proizvadjati dvopek, biskvite i ostalo higijensko pecivo, koje se u toj pekarni i danas proizvadja.

Vrijedno je spomenuti kako se u ono doba izradjivao »Meister-Stück«. Pomoćnik koji se je podvrgao tom ispitu »Meister-Stücka« dobio je od pekarskog cehovskog odbora stanovitu količinu brašna. Ovo brašno morao je sam kvasiti, miješati, razvagati i ispeći. Morao je dobiti toliko razne pekarske robe koliko mu je ispitna komisija odredila. Često bi kandidatu bilo iz zlobe bilo da ga stave u nepriliku, netko ukrao ili brašna ili već gotovog tijesta. Dakako da je kandidatu bilo tada vraški vruće, te se morao dobro »znojiti« da nekako cehovske majstore nadmudri i ispit položi.

Godine 1856. oženio se je sa Ljubicom Schiffman iz Siska, koja je umrla god. 1893. Njezina majka Rozalija Schiffman pekla je u Sisku za vrijeme Napoleonske francuske okupacije za francusku vojsku kruh.

U pekarskoj struci bio je Zeininger u ono doba prvi, pa je dobio i naslov cesarskog i kraljevskog dvorskog dobavljača. Zeininger dobavljao je pecivo za nadbiskupa i kardinala Mihalovića, za nadbiskupa dra. Posilovića, te za sav zagrebački Kaptol. Za banove Mažuranića, Ladislava grofa Pejačevića, grofa Khuena, te za sve zagrebačke odličnike, zavode, bolnice i slične institucije.

Godine 1888. uveo je prvi pečenje peciva pomoću parne peći, pak se njegova pekarna tada zvala »Dampf-pekarna«. Benjamin Zeininger pisao je i stručne članke u svim domaćim novinama.

U društvenom životu sudjelovao je živo, naročito u društvu »Čovječnost«, »Gradjanska streljana« i Vatrogasnom društvu. Kod osnivanja Obrtne škole mnogo je suradjivao, pa je dru. Kršnjaviju bio kod tog posla desna ruka. Politikom se nije htio baviti, ali se je uvijek kao dobar i svjestan Hrvat priklanjao opozicionim krugovima, volio je Zagreb, što je i dokazao, jer se trsio kako bi pekarski obrt modernizirao i da Zagreb u toj struci ne zaostane za ostalim velikim gradovima.

Umro je 29. kolovoza 1892.

Naslijedio ga je u poslu mladji sin Andrija Zeininger, koji taj posao u vlastitoj kući u ulici Pavla Radića br .14 i danas vodi.

Andrija Zeininger poznata je ličnost u Zagrebu. U mladjim godinama naročito se isticao u sokolskom radu. Bio je član »Hrvatskog Sokola« od 16. godine života. Poput oca radi Andrija i danas na stručnoj pekarskoj literaturi, pa je stručnjak u svim pitanjima pekarskog obrta.

Andrija Zeininger sudjelovao je na raznim izložbama u Zagrebu 1891., u Stuttgartu 1893., u Beču 1894. i 1898. i u Petrogradu prije rata.

Stariji sin Benjamina Zeiningera po imenu isto Benjamin, koji je ove godine umro, bio je državni računarski nadsavjetnik, pa je posljednjih godina u Zagrebu živio u mirovini.

Pečak Franjo, jedan je do nedavno živući najstariji zlatarski obrtnik. Rodio se je 16. rujna 1841. u Klanjcu. Izučio je zlatarski obrt kod zlatara Geislera u Zagrebu na Gornjem Gradu u Opatičkoj ulici, preko puta Prosvjetnog odjeljenja. Poslije dovršenog naukovanja radio je neko vrijeme kod Geislera a zatim pošao po tadanjem običaju u svijet i proputovao Austriju i Njemačku, gdje je svagdje radio kao zlatarski pomoćnik. Nakon putovanja po svijetu vratio se je u Zagreb i pristupio kao poslovni drug u radnju tadanjeg zlatara Bulvana, koji je bio njegov naučnički sudrug kod Geislera. Radnja nalazila se je u jednoj od onih prizemnica, koje su bile na zemljištu kazališne zaklade, gdje danas stoji palača »Prve Hrvatske štedionice«. Iza nekoliko godina drugovi su se razišli, pa je Pečak otvorio sam svoju zlatarsku radnju u Ilici 31., koju je od njega god. 1891. preuzeo Bruno Wolf, a od ovoga poslije prevrata Braća Fussman. Bulvan je otvorio svoju radnju u Ilici br. 14, pa ta radnja pod drugim doduše vlasnikom, i danas postoji. Franjo Pečak oženio se je sa Terezijom rodj. Mikuličić, koja je u visokoj starosti umrla god. 1933.

Kao zlatarski obrtnik bio je Franjo Pečak osobito priznati stručnjak, pa je tadanji austrijski carski dvor kod Pečaka dao izraditi diadem za caricu Elizabetu. Ovaj diadem bio je izložen na općoj zemaljskoj izložbi u Budimpešti god. 1885. Pečak bio je za svoj umjetnički rad odlikovan zlatnim krstom za zasluge sa krunom, što je bilo za ono vrijeme visoko gradjansko odlikovanje.

Franjo Pečak sudjelovao je živo i u društvenom radu. Bio je do nedavna jedini živući osnovatelj Hrvatskog Sokola u Zagrebu. Na pravilima koja je god. 1874. tadanji osnivački odbor sastavio pod naslovom: »Pravila zagrebačkoga društva za tjelovježbu Hrvatski Sokol«, potpisan je kao osnivač Franjo Pečak uz ostale osnivače: Fridrika Singera, dra. Gjuru Kontaka i Otona Jakuša. Bio je dugogodišnji član ravnateljstva Prve hrvatske štedionice. U svom slobodnom vremenu rado se je bavio sa ribarstvom. Tadanje društvo ribića izručilo mu je god. 1886. kao svom predsjedniku spomen knjigu, a njegovi prijatelji i ribiči Andrija Fijan, Adam Mandrović, naši hrvatski umjetnici, te Vilko Brodjovin i Wagenhofer, po-

klonili su Pečaku kao »majstoru« svih tadašnjih ribića naročitu čestitku sa svojim potpisima. Ovo najbolje dokazuje kako je u ono doba naše gradjanstvo u društvenom životu složno živilo i radilo na promicanju društvenog života, koji je bio sjeme kasnijeg napredka i osnutka mnogih kulturnih i ekonomskih institucija našega grada. God. 1891. sagradio je Pečak na tadanjem Prilazu (sada Deželićeva ulica) br. 7 kuću, koju je ostavio »Zakladi Biskupa Langa za uzgoj djevojaka«. Umro je u visokoj starosti od 93 godine 24. kolovoza 1934. Djece nije imao, pa mu je jedini nasljednik nećak Dragutin Pečak gradski činovnik.

Engelsrath Josip, osnivač stare zagrebačke zlatarsko draguljarske i urarske trgovine. Rodio se god. 1818. u sadanjem Mattersburgu u Gradištu. Već u 13. godini pošao je učiti zlatarsko urarski zanat u Beč. Zatim je počeo raditi u Grazu. Kako je poslovno često dolazio u Zagreb, a naša sredina naročito mu se svidila, odluči god. 1850. otvoriti samostalnu radnju u Zagrebu. Iste godine oženio se je sa Nanetom rodj. Hertman, koja je potekla iz ugledne zagrebačke trgovačke obitelji. Godine 1878. stupio je u radnju njegov najstariji sin Vilim Vuk Engelsrath, koji se za taj posao pripravljao u prvim bečkim tvornicama zlatarske i urarske struke. Godine 1891. umro je osnivač tvrtke Josip Engelsrath, pa su posao preuzeli supruga Naneta i sin Vilim Vuk. God. 1895. stupio je u tvrtku drugi sin Albert, a 1904. treći sin Ernest. Kako se je posao razgranjivao otvorila je tvrtka Engelsrath podružnice na Rijeci, u Karlovcu, Sisku i Opatiji. God. 1912. preuzela su mladja braća podružnice dok je najstariji Vilim Vuk uz pomoć svog sina i nasljednika Josipa Engelsratha, pridržao matični posao u Zagrebu, koji se dugo godina vodio u Ilici br. 5, a sada se nalazi u Margaretskoj ulici br. 3.

Braća Nosan Antun i Milan, još prije rata opće poznato ime u Zagrebu. Osnivatelj tvrtke Antun Nosan rodio se je 29. srpnja 1797. u Ribnici u Sloveniji. Trgovačku izobrazbu stekao je u Celovcu i Varaždinu. U Zagreb došao je god. 1827. U prvo vrijeme bio je trgovački pomoćnik kod trgovca Josipa Kindermana. God. 1830. otvorio je samostalnu trgovinu specerajske i kolonijalne robe u Ilici.*) God. 1833. postao je gradjanin Zagrebački. Umro je god. 1863.

Iza smrti Antuna Nosana preuzeli su njegovu trgovinu njegovi sinovi Milan i Antun ml. Nosan pod imenom »Antuna Nosana sinovi«.

*) Obrtna dozvola za ovu trgovinu izdana je 16. VII. 1830. po Magistratu u Zagrebu u latinskom jeziku i potpisana je po zapriseženom podbilježniku grada Zagreba Alojzu Šrabcu. Ovom zgodom spomenuti ćemo da je Alojz Šrabec bio sin Tome Šrabca, stolarskog obrtnika, koji je došao u Zagreb još koncem 18. stoljeća iz Ribnice u Sloveniji. Alojz Šrabec obnašao je kasnije čast Gradskog senatora, a umro je kao umirovljenik u Beču god. 1854. Sin njegov Ivan Šrabec bio je činovnik kod državnog

Član tvrtke Antun Nosan ml. svršio je trgovačku školu u Beču, pa je kao ugledni zagrebački gradjanin umro 1895. na poslovnom putovanju u Samoboru.

Milan Nosan svršio je trgovačku školu. Kao trgovac u Zagrebu bio je uvažena ličnost. Bio je član uprava raznih novčanih zavoda. U zajednici sa bratom Antunom sagradio je kuću na uglu Jelačićevog trga i Praške ulice (danas trgovina šivaćih strojeva »Singer«). Sam je kupio posjed »Okrugljak« kraj Zagreba, nekoć vlasništvo Ilirca Alberta Ognjeslava Štrige. O svom trošku poveo je cijeli tamburaški zbor »Merkura« u Pariz, u namjeri da i tudjinu upozna s lijepim hrvatskim narodnim glazbalom i glazbom. Umro je god. 1915.

U posljednje je doba trgovina stajala u Ilici br. 10, pa je god. 1895. prešla u vlasništvo Franje Thallera i Ivana Kerschbaumera koji su je vodili sve do god. 1917., da ju prepuste dotadašnjim suradnicima gg. Jakovu Tišini, Matiji Kemfelji, Josipu Valentiću i Hugi Hranilovića. Današnji su vlasnici te preko sto godina stare trg. tvrtke gg. Jakov Tišina i Matija Kemfelja. Josip Valentić osnovao je sa g. Habčićem novu tvrtku na Jelačićevom trgu, a Hugo Hranilović je god. 1925. umro.

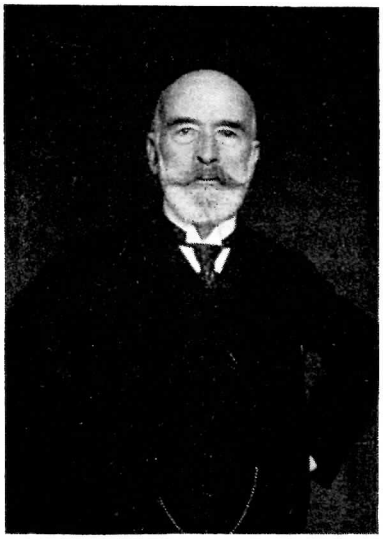

Auer Robert Ferdo, osnivatelj stare zagrebačke knjižare i papirnice rodio se je 4. veljače 1845. u Osijeku od oca po zanimanju mlinara, rodjenog Osječanina. Obitelj Auer potječe iz Bavarske, gdje je imala plemićki posjed sa dvorcem i nosila grofovski naslov pod imenom Auer von Auerox. Grofovsku titulu napustio je Auerov djed preselivši se u Hrvatsku, gdje se počeo baviti trgovinom.

Auer Robert Ferdo je došao u Zagreb nakon svršenih trgovačkih škola, te je najprije bio kod plinare namješten kao knjigovodja. Tada je plinara bila još privatno vlasništvo (dioničarsko društvo). Kasnije stupio je kao knjigovodja u Eskomptnu banku, gdje je službovao do god. 1873., kada je

nadodvjetništva u Zagrebu, a umro je god. 1871. Ostavio je iza sebe tri sina: Ottona, učitelja i kasnije općinskog činovnika, Armina, sveučilišnog profesora i hrvatskog skladatelja, te Franju, vijećničkog tajnika Stola sedmorice. Spomenuti Otto Šrabec otac je dra. Milana Šrabca, koji je ime i prezime promijenio u Emin Bogdanović, te danas služi kao gradski senator u Zagrebu, poznat kao hrvatski književnik, a naročito uvažen radi izvrsnih prevoda Shakespeareovih djela.

otvorio u Ilici br. 30 (sadašnja trgovačka kuća S. Kugli), papirnicu pod imenom »Prva Hrvatska papirnica Rob. Ferd. Auer«.

Kako se vidi tvrtka Rob. Ferd. Auer, koja i danas u Ilici br. 5 postoji navršila je prošle godine 60-godišnjicu svog opstanka i to je najstarija zagrebačka papirnica i knjižara koja je kroz 60 godina do danas po jednoj istoj obitelij i pod istim imenom vodjena.

Kada je Sollar Franjo, god. 1874. u Ilici br. 16 sagradio svoju kuću, preselio je Auer tamo svoju papirnicu, gdje je ostala sve do god. 1927. Danas se u tom lokalu vodi trgovina »Linoleum«. Iz Ilice br. 16 preselila se tvrtka Rob. Ferd. Auer u Gundulićevu ulicu br. 3, da se opet nakon 6 godina vrati u Ilicu br. 5.

Godine 1885. kupio je Auer kr. sveučilišnu knjižaru od Jahna, te ju vodio uz papirnicu do godine 1903., kada je tu knjižaru prodao knjižaru Stjepanu Kugli-u. Vrijedno je spomenuti da su u ono doba svi poznati kasniji knjižari bili namješteni kod tvrtke Auer, kao Fiedler, Senftleben, a i naš dobro poznati knjižar Gjuro Trpinac.

God. 1910. predao je Auer posao svom sinu Kolomanu, koji taj posao i danas vodi pod tvrtkom Rob. Ferd. Auer. Koloman Auer proširio je taj posao i u Ilici br. 36 uredio radionu za umjetnu grafiku i reljefni tisak.

Rob. Ferd. Auer bio je dulje vremena i gradski zastupnik. Auer je rado suradjivao u javnom životu na strani tadanje hrvatske oporbe, pa je radi svog mirnog nastupa i susretljivosti bio rado vidjen u tadanjem zagrebačkom gradjanstvu. Kroz mnogo godina bio je član poreznih povjerenstva, gdje se je svojski zauzimao za interese svojih sugradjana, naročito za trgovački stališ, koga je dobro poznavao. Umro je 1. rujna 1921.

Ostavio je pet sinova i to Roberta Auera poznatog hrvatskog slikarskog umjetnika i profesora, Ferdinanda koji se bavi narodno-umjetnim obrtom iz kože, Aurela potpukovnika u miru, Vladimira arhitekta, te Kolomana koji ga je naslijedio u poslu.

Koloman Auer revan je član i odbornik Društva Zagrepčana.

Odvjetak pok. Rob. Ferd. Auera, je kći Kolomanova Nada, poznata u Zagrebu kao »čudo-dijete«, jer je kao učenica uvaženog prof. glazbe Antuna Anđela već kao 6-god. djevojčica javno nastupila i svojom virtuoznošću na glasoviru osvojila već tada srca Zagrepčana, a i muzičkog inozemstva. Nada Auer posvetila se kasnije, svršivši sa izvrsnim uspjehom muzičku akademiju u Münchenu, i pjevanju te je danas veoma voljeni i uvaženi član naše operete.

Kralj Ivan rodj. god. 1849. u Zagrebu u Novoj Vesi u kući, koja stoji kraj crkve Sv. Ivana. Otac Miško Kralj rodio se je god. 1813. u Sesvetama, pa se je negdje godine 1840. doselio u Zagerb. Ivan Kralj

izučio je tiskarski zanat u tiskari C. Albrechta u Dugoj ulici, gdje je kao pomoćnik radio. Zatim je prešao na rad u tiskaru Ignaca Granica na Preradovićevom trgu. U god. 1884. osnovao je u društvu sa Fridrikom Fischerom i Antunom Šolcem tiskaru pod imenom Fischer i drugovi na Preradovićevom trgu u jednoj prizemnoj kućici, koja je danas srušena, a zatim se ta tiskara preselila u tadanju Margaretsku ulicu br. 6 (danas Preobraženska), gdje je Fischer istupio pa je ostala tvrtka Šolc i Kralj. Neko vrijeme iza toga vodio je Kralj tiskaru samostalno u Preradovićevoj ulici broj 1, te je god. 1896. napustio posao i predao ga sinovima Ivanu i Milanu Kralju, koji su tiskaru počeli voditi pod tvrtkom »Braća Kralj«. Brat Ivan je umro 1916., a posao je nastavio pod istom tvrtkom brat Milan Kralj, koji taj posao i danas vodi u ulici Pavla Radića 9. Milan Kralj je revan član i odbornik našeg Društva Zagrepčana.

Glede stare tiskare Ivana Kralja vrijedno je spomenuti da je on počeo štampati »Srbobran«, list tadašnjih zagrebačkih Srba, zatim novine »Agramer Tagblatt«, koji je tada bio osnovan (naslijedio ga je današnji »Morgenblatt«), »Hrvatsku«, »Hrvatski Narod«, koji list je uredjivao David Starčević. Štampao je putokaz Gospodarske izložbe u Zagrebu iz godine 1891. U njegovoj nakladi izašla je po Augustu Harambašiću na hrvatski jezik prevedena i opće poznata knjiga Lava Tolstoja »Vojna i mir«. Tiskara »Braće Kralj« i danas je jedna od veoma uvaženih štamparskih radnja u Zagrebu.

Vuković Gašpar dobio je god. 1857. dozvolu za čizmarski obrt u Ilici broj 100; uz taj obrt vodio je i krčmu u istoj kući. Bio je u Zagrebu poznati gradjanin. Umro je god. 1890. Iza njegove smrti nastavila je voditi krčmu njegova supruga Kata, koja je koncem 1890. taj posao napustila. Vuković Gašpar ostavio je sina Ivana, koji i danas u Zagrebu živi kao umirovljeni viječnik stola sedmorice. Njegova prizemna kuća u Ilici br. 100 srušena je oko god. 1910., pa na njenom mjestu sagradjena nova trokatnica. Iza napusta krčme Katarine Vuković preuzeo je istu još i danas po imenu poznati Antun Somek.

Gustav Matoš kao Zagrepčanin

Dne 28 rujna gledali smo u Narodnom Kazalištu »A. G. M.«, dvije moment slike mladog i nadobudnog književnika Gene R. Senečića.

Kazalište bilo je do posljednjeg mjesta puno starih Zagrebčana, koji naročito dodjoše da vide nešto iz života pisca njima najdražeg grada, našeg nezaboravnog Gustla. Oduševljenje i raspoloženje izvrsno. Sve je to znak da je djelo naišlo na razumijevanje i da je od građana simpatično primljeno.

Naš mladi autor prikazao nam je dvoje: Karakteristične crte Matoša kao čovjeka koji za svoje ideale trpi, boema koji se proganjan potuca po malom i velikom svijetu, a ipak se vraća u svoj »prokleti« Zagreb da ga ovdje ljubi, odlazi, da se opet vrati i da ovdje umre.

Nadalje autor je prikazao i Matoša i njegovu okolinu kao prave Zagrepčane, koji svoj rodni grad ljube ne samo zato što ovdje žive, neki zlo a drugi dobro, nego svoj Zagreb ljube jer ga dobro poznaju, jer ga shvaćaju. Zagreb! To je njihova tradicija, to su najljepše uspomene iz djetinjstva pa i mladenačkog i muževnog doba. I kada bi Matoš danas živio, on bi taj dobar i zli Zagreb, još više ljubio i grlio, jer bi ga na to nagnale stare uspomene, makar su one često bile i gorke.

Osobito je autoru uspjelo tu zagrebačku ljubav prema svome prikazati u ulozi nadstražara Peterlinčeka. On ima dužnost da vojnog bjegunca Matoša uapsi. On se bori kako da to ne učini jer svog druga iz djetinjstva Gustla dobro pozna. On je s njim polazio pučku školu na Popovom tornju, spravljao huncutarije po Jurjevskoj ulici, naganjao se po gornjem gradu, zvonio zvon »Devicu« u historijskom tornju crkve Sv. Marka i kada su u tome primitivnom našem čovjeku uskrsle sve te uspomene, on prestaje biti policajac, on zaštićuje Gustla, on ga upozorava na opasnost koja mu prijeti od vojničke patrole sa »bojunet auf«, on otkriva svoje čestito zagrebačko širokogrudno srce i spasava Matoša.

Poznavao sam dobro Gustla Matoša doduše ne od Matejne već od našeg Mikule Cerjaka birtaša i opančara iz Vlaške ulice, gdje smo se sa Matošem često sastajali*. Naše je društvo imalo svoj »Kvartet«, a Matoš bi došao među nas, sjeo miran,zamišljen, da sluša pjesmu, a onda bi se naglo ustao, kucnuo čašom i rekao svoju običajnu: »Dečki samo naprvo, em smo Horvati«. Često nam je rekao da bi on u stranom svijetu radje živio nego u Zagrebu. Ovdje ga ne razumiju. Ali ipak ne može da ostavi taj Zagreb jer ga toliko voli. Kako je već onda i poboljevao često je rekao: »Došel sem vu svoj Zagreb vumreti«.

* Bilo je to u god. 1908. i kasnije, kada se je Gustav Matoš vratio kući nakon amnestije.

Nama je neobično drago da je ta premijera Gene Senečića drama nedavne prošlosti dobro uspjela i da je srdačno primljena. Ona nam je opet dokazom naših tvrdnja da se dobrim sinom Zagreba ne može postati ako se ovamo dodje na par godina dobro živjeti, ako se plaća porez, ako se kroz dobre veze dobije zavičajnost. Pravi Zagrebčanin može da bude samo onaj, koga tradicija, uspomene iz najranije mladosti vežu za ovaj grad, tko mu iskreno želi dobro i tko ga poput A. G. Matoša toliko voli išlo mu dobro ili zlo.

Mi se nadamo da će mladi autor, kome čestitamo, kao zagrebački sin u ljubavi i dalje nastaviti radom a sve u slavu i procvat svoga Zagreba.

Novovešćan.

Prva djevojačka „tjelovježba" u Zagrebu,

Nekog dana g. 1869., kad je vlak iz Ljubljane—Sv.Petra—Rijeke prispio na jedini zagrebački kolodvor, skočila su iz njega dva visoka, vitka muškarca. Jedan bio je kod nas uvaženi i omiljeli maître de danse, Pietro Coronelli, a drugi, stariji mu drug u »umjetnosti tjelesne estetike« Fridrik Singer.. Potonji je za svog nemirnog života bio proputovao dobar dio starog i istočnog svijeta, a poradi temeljitog svog poznavanja arapskog i drugih orijentalnih jezika slovio kao vrsni orijentalista i istraživač, a povrh toga i kao mineralog. Kasnijih godina imenovan je profesorom na pomorskoj akademiji na Rijeci, gdje je podučavao ujedno i u mačevanju i gimnastici. No kad ga odanle iznenada pozvali u Zagreb, on se tome vrlo rado odazvao.

Još tamo g. 1867., kad je naše hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« krenulo listom u Postojnu i Ljubljanu, da »Južnom Sokolu« (od 1863.) uzvrati prijateljski posjet, zaželjela je hrvatska patriotska omladina, da »Kolo« osnuje poseban odio za gimnastiku. No ostvarenje ove ideje vazda bi spretno zapriječili zagrebački doseljeni Nijemci, imućni trgovci i obrtnici, koji su materijalno i politički bili jač i složniji od hrvatskih Zagrepčana, a u tišini spremali svoj »Turnverein«, što se ipak nikada nije ostvarilo.

Među hrvatskim pristašama gimnastike bili su najgorljiviji oba ravnatelja zagrebačkih srednjih škola, prirodoslovac i planinar Torbar s realke i Slovenac Premru s gimnazije. Oni se jednog dana složili, te pozvali Fridrika Singera, neka u Zagrebu na obim muškim srednjim zavodima uvede gimnastiku. S vladinom privolom na brzu su ruku pripremili gombaonu u prizemlju realke na Griču (današnji Banski stol) frontom prema promenadi, 4 prozora na lijevo, dok je na desno i nadalje ostala tiha grička kavana. S tmurnih, vlažnih prostorija ispod humka pale su neke zidine, među kojima se do tada čuvala školska knjižnica i fizikalije, pa je od tih ostalo lukovito svodovlje, koje se prema dubokoj pozadini složilo u dva prostrana alkovena. U trule daske tla se kod pregradnje nije diralo, što se kasnije grdno osvetilo.

Ovdje je Fridrik Singer, katolički Nijemac, trebao da razvije modernu svoju gimnastiku. No taj vrijedni čovjek, od naravi šutljiv, u saobraćaju ponešto plah,

za svoju novu struku slabo je našao odziva, a još manje dohotka. Trebalo je dakle jedinog u nas prokušanog recepta: animirati naše mame, koje su od uvijek bile pristupačne svakoj novoj ideji. Za ovaj put se našli još i neki oduševljeni zagovornici, primarius dr. Fon i oba popularna »kućna« liječnika dr. Čačković i dr. Ivan Dežman. Ovi su u vječitoj borbi protiv ženskog steznika najveću pažnju posvećivali djevojačkom naraštaju, pa su se neke majke odlučile, da svoje kćeri povjere Singeru bez bojazni za narušivanje morala.

Tako bi stvoren prvi i to privatni tečaj za ženski pomladak, dok je gombanje za srednjoškolce bilo obligatno.

Bilo nas je tada kojih 30 djevojaka u preraznoj dobi, koje su svakog četvrtka veselo hrlile u gombaonu na promenadi. Dok sam ja brojila jedva četiri godine, to su Hermina Sollarova i Marija Petrasova, vjerenica dra Fona, bile prekoračile već u svoju šestnaestu. Bilo nas je zato čudno gledati, kad nas je Singer postavio u dvije fronte prerazličitih visina, tako reći nagle skokove djevojačkog razvitka. A ipak smo i mi maljušne morale zajedno s većima da izvađamo sve vježbe, pa je bilo mnogo nespretnosti i smijeha.

U kutu do prvog prozora na uglu uspona Griča bila je naša garderoba nalik na onakovu od putujuće »šmire«, naime naprosto zaklon od ljepenke na drvenim nogama sa četiri krila, olepljen pomodnim šarenim ilustracijama »Moniteura«, što su ga naše mame rado študirale. No kako da se tamo preodjene do tridesetak djevojaka? Nas najsitnije znale su naprosto izgurnuti, pa smo se presvlačile u dvorani bezazlenom dušom, kano da smo upravo izašle iz svojih bijelih posteljica. Međutim bi se one oveće djevojke iza »Španišvanda« toliko natezale i prepirale, da se papirnati zid koji put prevrnuo, pa se uz zaprepašćeni, prodirni krik ukazala čudnovata, pobrkana grupa. Singer na sreću nije mario za takova iznenađenja. On bi taj kratki odmor upotrebio, da u stražnjem alkovenu, koji mu služio za ložnicu i kuhinju te za spremište gombalačkih sprava, drijemuckao i da se pomalo jača hrvatskom kapljicom, koju je i odviše bio zavolio. Tek kad bi s onog prljavog i otrcanog zastora zaorio »Antreten!«, svi od reda bismo utihnuli, svrstali se po veličini u povorku i pred kritičnim učiteljem defilirale. On bi sjeo na onisku klupu do zida, redom bi nas dozvao k sebi, svakoj osjetljivo natezao uda, naravnao pleća, dizao glavu, opominjao i gunđao, da priviknemo »estetskom držanju«. Ponajčešće su bile njegove opomene: »Brust heraus! — Bauch einziehen! — Fusspitzen nach auswärts! — Graziös, leicht auftreten! — Alle Glieder im Gehen ruhig, gelassen! — Das ist vornehm!« Hrvatskih zapovijedi nije nikad naučio, a nije bilo ni nužno, jer su se i prva naša »Sokolska pravila« od g. 1874. štampala ujedno i njemački. Hrvatska gimnastička terminologija, vrijedila je samo za javne nastupe i parade, a u praksi pako ostao udomaćen — kao svuda po Zagrebu — švapski šlendrijan.

Sad su slijedile proste vježbe, onda koračnice, zatim skakanje i penjanje. To je za nas mališe bilo najmučnije. Smetala nam gimnastička toaleta od crnog ili tamnomodrog teškog ripsa, zakopčenog vrata do grla, dugačkih nabranih rukava, sukanja preko koljena ,a ispod njih diskretno pokrivene dugačke hlačice. Oko pasa pako širok kožnat remen, što nam ga Singer čvrsto nategnuo, da se desnicom odostraga bolje upre, kad nam pomaže kod penjanja. Taj tvrdi stegnuti remen bi nam gotovo prodro želudac i silio nas na povraćanje. Od drugih sprava rabile su djevojke samo karike, dočim nam sve ostale bile zabranjene kao »za djevojke neestetske«. Ne bi smetalo ni to, jer je Singer bio posve neosjetljiv spram djevojačkih čara, a povrh toga tako kratkovidan, da ne bi nikad pri-

mjetio, što se vani pred niskim prozorima događa. Zato se začudio, kad su oveće djevojke kod svlačenja u garderobi zaprepašteno zakriknule, srozale se na tle i dugačkim suknjama prekrile noge. Bilo u tome, što su samo donja okna visokih prozora bila premazana bijelom uljenom bojom, već dobrano oljuštenom, dok su gornja okna bila posve providna. A tamo vani bi se odjednom ukazala čitava živa piramida djaka! Služeći se vještinom »moderne Singerove tjelovježbe«, oni se okretno uspinjali nogom uz bok i na rame drug drugu, pa smjelo i veselo zirkali unutra, da vide što im rade stidljive kolegice. Kad bi ih Singer napokon spazio, uhvatio bi dugačku trsku, kojom je običavao i nas da ošine, no dok je on izašao na teške hrastove dveri, vani se piramida već raspala i rastepla širom Griča, ali se odmah opet nanovo sastavila.

Jedna od najljepših pobjeda Singerovih bila je ta, kad se ravnateljstvo djevojačke škole ponukom mlade napredne učiteljice Marije Jambrišakove odlučilo, da također uvede obligatne »tjelovježbene« satove. Naša živa nestorica više djevojačke naobrazbe, Marija Jambrišakova, priča, da je on kao učitelj bio vrlo savjestan. Na početku prvog sata trljao si ruke od veselja i rekao Jambrišakovoj: »Danas ću provesti 45 vježba!« — »To će biti previše« —odvratila ona. A zaista je bilo previše.

Za posljednjih godina života surađivao je oduševljeno oko postavljanja mladih stupova za »Hrvatski Sokol« (1874.). Prvim nasljednikom u podučavanju bio mu Franjo Hochmann. Ovaj bio nekoć češko đače, preporučeno u Lavov, gdje je osnovao prvu gmnastičku školu. Odanle ga avanturistički porivi odmamili u bugarsko-turski rat. Desivši se u Beogradu, začuo je tamo za nenadanu smrt Singera, pa se pješke otputio u Zagreb. Ovdje je našao veliku žalost mlađarije nad gubitkom starog dobričine Singera. On se naime po običaju u veče vratio kući dobro nakresan, zaboravio da zatvori plinski pipac, pa se zadušio. Na Mirogoju je bio prvi (1876.), kojega su na novom groblju sahranili.

Hochmann je dakle došao u horu. Sjećam se rado one male vlažne dvorane u podrumu škole u Dugoj ulici broj 32, sa dvije malene galerije, na kojima se krila svakojaka zanimljiva ropotarija i papirnati lampijoni. Tamo je naime hrvatsko pjevačko društvo »Kolo« imalo svoje pokusne prostorije, a kad bismo se mi kevice za kratkog školskog odmora dolje otšuljale, silno smo uživale u kojekakovim »otkrićima«, dok nas nije uhvatio naš strog podvornik Reputin, istjerao i prijavio gosp. ravnatelju. Odveć »moralne familije«, ostatak naše prenapete građanske tradicije, velikim su negodovanjem pratile tu našu tjelovježbu. Svaki čas bi ravnateljstvu djevojačke škole stigla po koja molba, neka se koja učenica oprosti od tjelovježbe »radi slabačnog zdravlja i slabokrvnosti«. Glavni je razlog pako bio taj, što se nisu pouzdali u plavokosog mladog Čeha, akoprem su učenice tvrdile, da je vrlo korektan. Ali tko bi im vjerovao? Na to je ravnateljstvo majkama došlo u susret u toliko, što je za tjelovježbene satove postavilo — gardedamu.

Jednog dana ostale smo bez ovog sata, koji je bio pun užitka i slobodnog kretanja. Desilo se naime, da je g. Hochmann htio da nas nagradi za uzorni red, koji je tokom vremena usprkos naše živahnosti postigao. On je sjeo do glasovira »Kola« i prvi put nam zasvirao koračnicu, a mi žustro stupale kao izvježbani rekruti. Zatim je prešao u ritam tri-četvrtinke, ali mi umjesto da smo ga slijedile istim korakom, instinktivno se razišle i zaplesale bečki valčik. U svom žaru nismo opazile, da su se polagano otvorila vrata, a na pragu zastao g. ravnatelj, dompteur 13 do 16-godišnjih kevica. Nastala je mučna pauza ... Za onu je školsku godinu odzvonilo »božanstvenoj« našoj tjelovježbi! **Antonija K. Cvijić.**

Popis pučanstva iz godine 1769. u Zagrebačkoj Gričkoj gorici.

Priopćio **R. Strohal.**

U državnom arhivu u Zagrebu pod sign. »Acta zagrabensia a. 1769. 1. I. — 24. VII.« naišao sam na spis, koji imade ovaj naslov: »Anno domini 1769. 18va et sequentibus mensis julii diebus facta est respective fundorum, respective vero personarum per nos infrascriptor magistratualiter ad id ordinator ordine sequenti conscriptio«.

Popis unutar gradskih zidina.

Franjo Lesperger, pokostar, imade 1 slugu i 1 sluškinju; — Ivan Krst. Stanešić, remenar, imade 2 sluge, uživa drvenu radionicu pred gradskim Kamenitim vratima, u kojoj radi i rasprodaje svoju robu; — Krsto Spičko, čižmar i vratar. Ova pomenuta trojica stanovala su povrh Kamenitih vrata.

Br. 1. Mihalj Mikulić, — Josip Welfforth, apotekar, imao 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 2. Gosp. Josip Pavun, imade 1 slugu i 2 sluškinje; — 3. Antun Reitter, trgovac, imade u trgovini 1 druga i 1 slugu, kod konja imade 1 slugu, osim toga imade 2 sluškinje i dva dućana, jedan u vlastitoj kući, drugi u kući velikog župana; — 4. Gosp. Ladislav Bistričej; — 5. Seminarij sv. Josipa; — 6. Cellegium družbe Isusovaca; — 7. Gosp. veliki župan Ivan Juršić, Jakov Kopet, limar; — 8. Gosp. Comes Krsto Erdödy, Gašpar Moäll, urar, imade 1 sluškinju; — 9. Gosp. Comes Petar Troillus à Sermage; — 10. Baštinici Bužanovi, Andrija Bezjak, pekar, imade 1 druga i 2 sluškinje; — 11. Gosp. Nikola Skerlecz, Marko Pujanović, pokostar, imade 1 slugu; — 12. Gosp. Comes Krsto ab .Oršić, Valentin Gorjan, krojač, imade 1 druga, 2 sluge i 1 sluškinju; — 13. Gosp. Stjepan Lovinčić; — 14. Samostan sestara opatica, prikupio zemljište Škrinjarićevo; — 15. Gosp. Sigismund Komaroni, Venceslav Brisina, slikar, imade 1 slugu, 2 sluškinje; — 16. Ignjat Reiff, urar; — 17. Petar Bažulj, čižmar, imade 1 slugu. — 18. Gosp. Pavao Thanoszi; — 19. Gosp. Adam Stinčić; — 20. Šimun Vernić, tkalac imade 1 slugu; — 21. Ivan Švabel, Josip Sartori, slikar, imade 1 sluškinju; — 22. Baštinici Golubićevi, Karlo Sveršin, gumbar; — 23. Antun Dolovčak, krojač, imade 1 druga; — 24. Juraj Dobrilović; — 25. G. udova Eva Mihanović, — 26. Sebastijan Staindel imade 2 sluškinje i 1 sestru ženinu; — 24. Matija Radočaj, remenar, imade 1 druga i 1 slugu, žena njegova prodaje kruh; — 28. Gosp. Ivan Gorup, gumbar, imade 1 slugu i 1 sluškinju; — 29. G. udova Ladislava Lukanša, Gašpar Plohek, gumbar; — 30. G. udova Sottner imade pastorku; — 31. Josip Stihler, trgovac, imade 1 sluškinju; — 32. Gosp. Franjo Kušević; — 33. Gosp. barun Aleksander Malenić; — 34 Matija Hehtl, trgovac, imade 1 druga i 1 slugu; 35. Domus regnicolaris, Juraj Šantić, poštanski teklić (listonoša), imade 1 slugu, Franjo Ceraušek, knjigoveža, imade 1 slugu, imade i drvenu radionicu; — 36. Gosp. Luka Novosel, Pavao Štajduhar, gumbar; — 37. Gosp. gradski župnik Matija Stepanić; — 38. G. udova Ana Kiraly imade 1 sluškinju; — 39. Gosp. Nikola Plepetić, Simon Henghe, stolar; — 40. Gosp. barun Pavao Rauch, Josip Wilard, apotekar, imade 2 druga, 1 slugu, 2 sluškinje, 1 kuharicu, 1 slugu kod konja; — 41. Gosp. Comes Petar Troilus à Sermage, Matija Košutić, krojač,

imade 1 slugu i 1 sluškinju, Ivan Rauthi, zidar, udova Agneza Jelenić, švelja, Martin Fimek, mesar, imade 1 druga, imade ondje i mesnicu, Andrija Kranjac imade ondje radionicu, Nikola Kranjac imade ondje radionicu; — 42. Augustin Pirlingh, trgovac, kavanar, njegova žena imade slastičarnu, imade 1 druga, 1 slugu i 2 sluškinje; — 43. G. udova Copulati imade 3 sluškinje, Petar De Toni, trgovac, uživa 1 dućan; — 44. Gosp. Preases Juraj Petković, Ivan Juraj Czingh, staklar, imade 1 druga, imade 1 radionicu, udova Cecilija Rasovec; — 45. Udova Barbara Krepon, gosp. Ignjat Werbegha, liječnik; — 46. Gosp. Nikola Bedeković, Matija Nemanić, krojač, imade 1 slugu; — 47. Gosp. Benedikt Arbanas, Mihalj Domjanković, krojač, imade 1 sluškinju; — 48. P. P. Paulini, Lovro Vrabec, kramar, imade sestru za sluškinju, Toma Klasnić, gumbar, Lovro Trontl, radnik; — 49. Gosp. Benedikt Krajačić; — 50. Seminarium sancti Basilii; — 52. Gosp. Comes Christophorus Erdödy, Matija Holinger, pintar, imade 1 slugu i 1 sluškinju; — 52. G. udova Raffay, Matija Škul, postolar, imade 1 slugu i 1 sluškinju; — 53. Udova Stojanić; — 54. Udova Dumbović, imade 1 sluškinju; — 55. Gosp. Comes Ladislav Erdödy, Ivan Stotthuber, staklar, imade ondje radionicu, Ignjat trgovac; — 56. Jakov Kirchsteller, stolar, imade 1 slugu i sluškinju; — 57. Gosp. Ignjat Perghoffer imade sestru; — 58. Gosp. Mihalj Mikšić imade 1 slugu; — 59. Gosp. Petar Blažeković; — 60. Gosp. Selneković, Juraj Rakota, stolar, imade 1 slugu, Jakov, krojač; — 61. Gosp. Vicecomes Matija Bornemissa; — 62. Gosp. Comes Ivan Nepomuk Drašković; — 63. Ivan Stotlhuber, Josip Vermon, krojač, imade 2 druga, 1 sluškinju; — 64. Matija Haintor, krojač, imade 1 druga i 2 sluge; — 65. Zdenčajevi baštinici, Stjepan Dugajnec, krojač, Dora Spičko; — 66. Matija Serbelja, krojač imade 1 slugu i 1 druga, Ivan Bisuti, trgovac cvijećem, imade 1 druga; — 67. Udova Helena Plesković, udova Rozalija Repfell, švelja, udova Rozalija Prener, švelja; — 68. Gosp. Vicecomes Matija Bornemissa; — 69. Gosp. Comes Sigismund Vojkfi; — 70. Marko Gorščak, postolar; — 71. Petar Harapinović, gumbar, žena njegova prodaje kruh, imade 1 sluškinju; — 72. Nikola Spišić, žena njegova prodaje kruh, Mihalj Kovačić, gumbar, zet Spišićev, gumbar, imade 1 slugu, Ignjat Dremšek, krojač imade 2 druga; — 73. Gosp. Juraj Igorčić, srebrnar, poštarski teklić (listonoša), imade 1 druga, 2 sluge i 1 sluškinju, žena njegova trguje raznom sitnom robom, kao plodinama, solju i brašnom; — 74. Ivan Mišić, imade 1 sluškinju, njegova žena trguje raznom sitnom robom, kao svijećama, uljem, jajcima i plodinama; — 75. Gosp. Karlo Levačić; — 76. Ivan Horvatić, postolar, imade 1 druga; — 77. Petar Gerkavec, srebrnar, imade slugu; — 78. Ivan Franković; — 79. Jakov Stihter, kirurg, Martin Dragar, krojač, imade 1 druga; — 80. Gosp. Comes Franjo Patačić; — 81. G. udova Ignjata Vojkovića, Josip Krenkl, kipar, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 82. Petar Gusanić imade 1 sluškinju; — 93. G. udova Petra Skerlecza, Mihalj Hanžeković, krojač, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 84. Gosp. general Gabriel Skerlecz, Juraj Cerin, tesar; — 85. Gosp. Antun Bedeković, Katarina Cernić, udova remenara, Katarina Kovačić, udova krojača; — 86. Gosp. Petar Spišić; — 87. Udova Franciska Hornleben; — 88. Gosp. Karlo Desöffi, Josip Jakov Draksler; — 89. Gosp. Juraj Bužan, Franjo Woötz, stolar i poštanski teklić (listonoša), imade 1 druga, 1 slugu i 1 slugu kod kanja; — 90. Bartol Klobučarić, remenar, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju, žena njegova prodaje kruh; — 91. Udova Nikole Petravića, udova Eva, radnica; — 92. Ivan Jarnetić, krojač, imade 1 druga i 1 sluškinju, njegova žena prodaje kruh; — 93. Martin Mežnar, imade 1 slugu; — 94. Franjo Radičević, čižmar, imade 1 slugu i 1 druga; — 95. — Kuća Sitarekova;

— 96. Gosp. Mihalj Blažeković, Ignjat Ernst, srebrnar, imade 1 druga i 1 sluškinju; — 97. Domus Braxa gradska; — 98. Nikola Huzjak, gumbar ,imade 1 druga, 1 slugu, sestru, žena njegova prodaje kruh; — 99. Vilhelm Wathoffer, bravar. imade 3 druga i 1 dojilju; — 100. Ivan Katušić, kožar i poštarski teklić (listonoša), imade 1 slugu i 1 sluškinju; — 101. G. udova Katarina Igerčić, imade 1 sluškinju; 102. Gosp. Karlo Levačić; — 103. Matija Luketić, gumbar; Petar Cvetaš, postolar, imade 1 slugu; — 104. Udova Rožina Magić; — 105. Baltazar Mungjer, postolar; — 106. Udova Katarina Lukinić, Juraj Lukinić, remenar, imade 1 slugu, imade radionicu ispod seminarija sv. Josipa; — 107. Udova Helena Delač; —108. Juraj Stefanić, gumbar; — 109. Udova Margareta Sučić; — 110. Udova postolara Ana Hladiš, imade 1 druga; — 111. Josip Trost, postolar; — 112. Juraj Fabijančić, kožar, udova Katarina Hernčević, radnica; — 113. Andrija Žvan, gumbar, imade 1 sluškinju; — 114. Gosp. Juraj Belošević; — 115. Lovro Lipak, remenar, imade 1 sluškinju; — 116. Juraj Galić, čižmar, imade 1 druga, 2 sluge i1sluškinju, Franjo Gjumlija, kožar; — 117. Juraj Peršić, postolar, imade punicu Anu Plepelić; — 118. Josip Ladišić, gmbar, imade 1 druga i 1 sluškinju; — Gosp. Mihalj Blažeković, udova Regina Hillebranth, trgovkinja, imade dućan kod g. Kuševića, imade 3 sluge i 2 sluškinje, Franjo Kuntili, imade 1 sluškinju; — 120. Matija Linthueber, cehmeštar klesara, imade 1 slugu, udova Ana Andlferher, radnica; — 121. G. udova Plantić, Matija Koffler, tesar; — 122. Aleksij Vizjak, kirurg, imade 1 druga, 2 sluge i 1 sluškinju; — 123. G. udova Stjepana Čeha; — 124. Toma Šiprak, kirurg i poštanski teklić (listonoša), imade 2 sluge; — 125. Gosp. Ivan Nepomuk Ethinger, tumač kod suda, imade 1 sluškinju; — 126. Gosp. Kaloczy Ivan, cehmeštar tesara, Josip Abl, stolar; — 127. Gosp. Emerik Mogorić, prebedar; — 128. Gosp. Nikola Koötz, prebendar; — 219. Gosp. barun Aleksander Malenić, Apolonija Deplocz, udova stolara, Ana Bercko, švelja, imade 1 djevojku u nauku; — 130. Udova Barbara Petrović, imade 1 sluškinju, Rubert Bako, poštanski teklić (listonoša), imade 1 sluškinju, udova Suzana, primalja; — 131. Franjo Dolovec, Luka Magić, krojač, imade 2 sluge; — 132. Valentin Horö, kavanar, imade 2 sluškinje; — 133. Ivan Gabrieli, kožar, trguje sa sitnom robom, imade 2 druga; — 134. Gosp. Ivan Krst. Skerlecz; — 135. Nikola Petravić, postolar, imade 1 druga, Antun Paihoth, zidar, udova Marijana, radnica, udova Julijana, primalja; — 136. Gosp. Juraj Ivančić, Josip Pikler, postolar, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 137. Matija Spulko, imade 1 sluškinju, žena njegova prodaje kruh, Luka Purgar, zidar; — 138. Gosp. Petar Balog, Juraj Benešić, postolar, imade 1 slugu; — 139. Gosp. Stjepan Szabe; 140. Josip Mihanović, gumbar, imade 1 druga; — 141. Udova Barbara Pevek; — 142. G. udova Ana Barbara Gregorić; — 143. G. udova barunica Magdalenić; — 144. Josip Lacković, tkalac, imade 1 slugu; — 145. Juraj Desput, krznar, imade 2 sluge, udova Elizabeta Kovačin, pekovića, udova Marijana Marinčić, švelja; — 146. Gosp. Matija Juraić; — 147. Udova Ana Koban, imade 1 sluškinju, Ivan Freilich, krojač, imade 2 druga i 1 sluškinju; — 148. Udova Barbara Sušić, imade 1 sluškinju; — 149. Antun Fentes, Juraj Kleščić, postolar, imade 1 sluškinju, žena njegova kruh prodaje; — 150. Gosp. Ivan Dešak, svećenik; — 151. Gosp. Petar Apoka, Jakov Mulihar, zidar; — 152. Gosp. Krsto Bornemisa, Matija Fries, remenar, imade 1 druga; — 153. Lovro Sredec, mesar, imade 4 druga; — 154. Petar Ceković, remenar, imade 1 pastorku i 1 druga; — 155. Gosp. Ladislav Galjuf, udova Margareta Štancin, švelja, udova Uršula Nodlar, radnica; — 156. G. udova Barbara Bašić; — 157. Jakov Veseli, pintar; — 158. Toma Martinić, postolar, imade 1 druga i 2 sluge;

— 159. Ivan Kotigh, bojadisar i poštanski teklić (listonoša), imade 1 slugu i 1 sluškinju; — 160. Jakov Veseli; — 161. Gosp. Mihalj Blažeković, Antun Rizner, kipar, udova Uršula Röm, švelja, Josip, zidar; — 162. Gosp. Mihalj Blažeković, udova Helena Kitonić-Sitar.

Popis izvan gradskih zidina.

Gosp. Petar Spišić, Antun Binkler, stolar imade 2 druga, 1 sluškinju; — 1. udova Helena Guvnarić, Bartol, tesar; — 2. Josip Jurjević, remenar, udova Ana Radičević; — 3. Gosp. Josip Zaverški, Juraj Marus, zidar, Urban Ocepek, zidar, Andrija Sikornik, radnik, Martin Kogaj, tesar i mlinar na mlinu sa 3 kotača; — 4. Ignjat Jurinić, tkalac, udova Barbara Kirinčić, švelja; — 5. Gosp. Franjo Kušević; — 6. Antun Kašutnik; — 7. Antun Reiter; — 8. Ivan Petri; — 9. Gosp. direktor Nikola Skerlecz; — 10. Ivan Petrić, pećar; — 11. Udova Agata Kuzman, imade 1 sluškinju, Ivan Cesar, postolar, zet Agate Kuzman, imade 1 slugu; — 12 Udova Katarina Štefančić, imade 1 sluškinju, Mihalj Martinić, postolar, zet Kate Štefančić, imade 1 slugu; — 13. Marko Mahin, čižmar, imade 2 sluge; — 14. Antun Kašutnik, bojadisar, imade 5 drugova i 2 sluškinje, radionicu ima kod g. Kuševića; — 15. Matija Moön, cehmeštar tesara; — 16. Collegium societatis Iesu, mlin na 4 kotača, Juraj Skaurin, mlinar, imade 1 druga; — 16. Andrija Berhinec, kožar, imade 2 sluge i 1 sluškinju; — 17. Josip Papeš, kožar; — 18. Ivan Šutej, klobučar; — 19. Josip Hern, cehmeštar zidara, imade 1 sluškinju; — 20. Juraj Seangl, tokar, imade 1 druga, udova Katarina Tureković, čižmarica; — 21. Filip Somer, imade 1 sluškinju; — 22. Udova Marijana Macan, krojačica, imade 1 sluškinju; — 23. Gradska klaonica; — 24. Antun Pestl, epiphiarus, imade 1 slugu i 2 sluškinje, Juraj Kranjac, radnik; — 25. Ivan Juraj Pirnlingh, licitar, imade 2 sluškinje; 26. Gosp. Blažić, xenodochii beneficiatus; — 27. Petar Bergamin, trgovac, imade 2 sluškinje, Klement Bučković, kožar; — 28. Gosp. Ivan Čeh, tricesimator iz Brdovca, Juraj Oraši, mlinar na mlinu sa 2 kotača; — 29. Stanislav Čunko, krojač; — 30. Gosp. Petar ml. á Seemage, Ivan Matiček, krojač, imade 1 sluškinju, Ivan Fuith, staklar, imade 1 slugu, 1 sluškinju i radionu; — 31. Udova Katarina Slovenec, imade 1 sluškinju; — 32. Stjepan Benčak, udova Marijana Simegh, radnica; — 33. Antun Berkiš, kirurg, žena njegova prodaje kruh; — 34. Matija Potak, krznar, imade 2 sluškinje, žena njegova prodaje kruh, Andrija Tersan, mlinar na mlinu od 3 kotača allumnorum seminarii venerabila capitali, imade 1 sluškinju; — 35. Stjepan Asperger, krznar i poštanski teklić (listonoša), imade 1 slugu, žena njegova prodaje kruh; — 36. Mihalj Mauračić, pokostar i poštanski teklić (listonoša), imade 1 slugu, žena njegova prodaje kruh, Josip Niderlar, kramar, imade dućan kod g. Petra ml. Sermage; — 37. Juraj Peršin, krznar i poštanski teklić, Matija Kranjac, radnik; — 38. Josip Andočić, stanuje u Vlaškoj ulici, Toma Klemenčić, kožar; — 39. Andrija West, klobučar, imade 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju, Matija Polz, laborant u apoteci; — 40. Filip Habert, allutarias, imade 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 41. Martin Mochiller, prodavalac duhana, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 42. Petar Maär, allutarius, imade 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 43. G. udova Gradečki; — 44. Andrija Eržeković, krznar i prodaje sijeno, imade 1 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; žena njegova prodaje kruh, Juraj Benčić, gumbar; — 45. Gosp. Ivan Gračan, vojnički časnik, Luka Augustić krojač, imade 1 druga i 2 sluge; — 46. Gosp. Comes Nicki, Nikola Slanec, klobučar i krznar, ima 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju; — 47. G. udova Augustić; — 48. Krsto Lukinić, remenar, prodaje sijeno, konope

itd. imade 2 druga, 1 slugu, 1 sluškinju; — 49. Gosp. Juraj Josipović, quaestor, Mihalj Kobetić, krojač, imade2 sluge, Martin Blagušević, čižmar, Nikola Krašavec, poštanski teklić (listonoša), Jakov Kunštek, kuhar; 50. Mihalj Sušić, Kovač, imade 2 druga, 1 slugu i 1 sluškinju.

(Nastavit će se.)

Harambašič o velikom zagrebačkom potresu.

Među korespondencijom Dra. Augusta Harambašića, hrvatskog toli obljubljenog pjesnika i uvaženog književnika i njegovog dobrog prijatelja dra Vatroslava Brlića, odvjetnika u Slavonskom Brodu, koju čuva njegova supruga Ivana Brlić-Mažuranić u svom obiteljskom arkivu, nalazi se i jedno pismo Augusta Harambašića tada na sveučilištu u Zagrebu, Vatroslavu Brliću gimnazijalcu u Osijeku od dne 16. prosinca 1800. Bilo je to odmah nakon velikog potresa dne 9. studenoga, kada su se još uvijek omanji potresi javljali. August Harambašić piše: »Noćas ne idem spavati a i prijašnju noć probdih, ne od straha pred potresom po dru Falbu za ovu i prošlu noć prorečenom, nego jer se kroz cijelo to vrijeme prilično zabavljam ... Ovdje je dr. Falb, kojega sam danas vidio. Visok je i crn čovjek, obrijane brade, a rekao bi pravi tip bošnjački. Nosi kratke hlače da ih valjda ne upali stupajući po vulkanima, zatim neku kalabresku modru kabanicu i šubaru na glavi. Još da su mu kakove dude u rukama, bio bi pravi neapolitanski dudaš. Uopće hod, držanje, razgovor i fantastična nošnja čini ga na Zrinjskom trgu da se sjaji kao kakav Bajazzo. Svuda ga pokazuju jasno i glasno, tog švabskog nadriučenjaka. Ni duge vlasi mu dakako ne manjkaju, tako da mu se duge uši ni dobro ne vide. Sutra drži u sabornici svoje čitanje o potresima, a čisti prihod je namijenjen Zagrepčanima nastradalim od potresa, pa upravo žalim da ja nemam 50 nvč. da idem i ja slušati tu švabsku premudrost.* Noćas je Harmica i Zrinjevac prenapunjena ljudstvom, a mnogo obitelji je otišlo iz Zagreba dok mine kobni 16. prosinca. Ja ću u jutro oko 2 ili 3 sata da pogledam tu vrevu a onda idem na zornicu. Nije li to romantično! Neuki svijet ovdje priča o sudnjem danu. U mjesec svi bulje nekim tajnim strahom, te svatko opaža na njemu kojekakove čudne pojave. Zaista u cijeloj toj ozbiljnoj situaciji imade dosta smiješnih prizora. Meni su se neki ozbiljno divili, što sam se usudio doći u Zagreb, a ja sam im se ubrk nasmijao. Doduše pogibelj još nije minula i odkako sam ja u Zagrebu doživih već tri potresa i to tako silna, da ih nitko živ oćutio nije!«

Priopćio: **Dr. Bučar.**

* Dr. Rudolf Falb iz Graza bavio se je proučavanjem potresa u Evropi i Americi i postao t. zv. prorok za potrese .Najviše je držao da potres ovisi o mjesecu te je i za 15. i 16. XII. ,kada je bio puni mjesec, prorekao potres, koji je Zagreb uzrujao, a nije se dogodio.

Nekoliko datuma iz kronike grada Zagreba 1860.-1910.

Napisao Viktor Rudolf.

Iznašajući ovo nekoliko dana iz kronike grada Zagreba otvoreno priznajem da ovdje nije rečeno sve, što bi se moglo zabilježiti, ali je nabrojeno ono što sam držao da je najmarkantnije i što će općeno zanimati čitatelje. A da sam uzeo baš razdoblje 1860. — 1910. razlog je u tome, što su to događaji novijeg datuma, često se o njima vodi računa, pa će zato poslužiti kao neki spomenar na preživjele dane još živućih ljudi. Svaki će čitalac naći dosta datuma, koji će ga sjećati na nedavnu prošlost.

1860. — 23. III. Kvaternik predaje u Parizu princu Napoleonu memorandum o hrvatskim željama.

1860. — 19. VI. Josip barun Šokčević imenovan banom.

1860. — 24. VI. Proglas bana Šokčevića na hrvatski narod.

1860. — 12. VII. Svečani doček bana Šokčevića u Zagrebu.

1860. — 25. VII. Ljudevit Vukotinović izabran predsjednikom kazališnog odbora.

1860. — 14. VIII. Madžarska primadona Roza Dalnoky pjeva u međučinu opere »Linde« pjesmu »Gdje je stanak moj«.

1860. — 12. IX. U državnom vijeću u Beču raspravlja se o neshodnosti zagrebačke bolnice.

1860. — 29. IX. Započinje posljednja sezona njemačkih glumaca.

1860. — 1. X. Počeo izlaziti list narodne stranke »Pozor«.

1860. — 19. X. Biskup Štrosmajer izabran počasnim građaninom Zagreba.

1860. — 20. X. Prestao izlaziti list »Neven«.

1860. — 13. XI. Kvaternik se vraća iza 3-godišnjeg progonstva u Zagreb.

1860 — 23. XI. Svi natpisi njemački na zagrebačkim tvrtkama osvanuli crno namazani.

1860. — 24. XI. Nijemci zauvijek prognani sa zagrebačke pozornice.

1860. — 25. XI. Zaključeno u Glazbenom zavodu, da se prikupljaju prilozi za nadgrobni spomenik Vatroslavu Lisinskome.

1860. — 2. XII. Ban Šokčević predvodi hrvatsku deputaciju caru u Beč.

1860. — 10. XII. Biskup Štrosmajer govori u saboru o potrebi osnutka akademije i polaže 50.0000 forinti u tu svrhu.

1860. — 13. XII. Proslava 100 godišnjice smrti Andrije Kačića u Zagrebu, kardinal Haulik služi misu a dvore ga Štrosmajer i Šoić.

1860. — 29. XII. Ivan Mažuranić imenovan hrvatskim dvorskim kancelarom.

1860. Grad Zagreb imade 19.857 stanovnika.

— 1861. — 2. I. Zadnja Gajeva pjesma »Davori braćo« izlazi u »Narodnim Novinama«.

1861. — 5. I. Ivan Kukuljević postaje veliki župan, a Albert Štriga zamjenik arhivara zemaljskog arhiva.

1861. — 14. IV. Besplatna kazališna predstava u oči instalacije bana Šokčevića, davan »Nikola Šubić« od T. Körnera, preveo Stjepan Marjanović Brođanin.

1861. — 15. IV. Na saboru inštaliran ban Šokčević.

1861. — 29. IV. Sabor zaključuje da se podigne akademija i sveučilište.

1861. — A. Starčević govori prvi put u saboru.

1861. — 5. VI. Zagrebački mesari traže da se ukine pristojba za pregled marve i da se gradi nova ubionica.

1861. — 20. VII. Štrosmajer predlaže u saboru, da se zagrebačka biskupija uzvisi na nadbiskupiju.

1861. — 29. VII. Sabor zaključuje, da se u Zagrebu osnuje akademija.

1861. — 7. VIII. Pavao Muhić obrazlaže u saboru svrhu i zadaću sveučilišta.

1861. — 10. VIII. Gjuro grof Jelačić polaže u saboru prisegu kao posljednji potkapetan.

1861. — 17. VIII. Kazalište proglašeno zemaljskim zavodom.

1861. — 10. IX. Sabor prihvatio Pravila o ustrojstvu Narodnog muzeja.

1861. — 28. IX. Sabor prihvaća zak. čl. C II. o oživljenju sveučilišta i troška za nj.

1861. — 16. X. Sabor proglašuje Glazbeni zavod narodnim zemaljskim zavodom.

1861. — 22. X. Učinjen prvi ugovor s kiparom Ant. Fernkornom glede spomenika Jelačića bana.

1861. — 3. XI. Započinje prva hrvatska kazališna sezona.

1862. — 30. III. Umro Pavao Štoos, Ilirac i pjesnik.

1862. — 30. VI. Osnovan stol sedmorice.

1862. — 7. VII. Gradsko zastupstvo prihvaća prijedlog o ugovoru gradnje plinare.

1862. — 8. VII. Izrađena pravila i izabran prvi odbor hrvatskog pjevačkog društva »Kolo«.

1862. — 12. VIII. Tajnik Komore Franjo Devide iznosi prijedlog da se god. 1864. priredi prva izložba u Zagrebu.

1862. — 20. VIII. Banska konferencija raspravlja o gradnji željeznice Zemun—Zagreb—Rijeka.

1862. — 26. VIII. Zagrebački glumci odlaze na gostovanje u Beograd.

1862. — 9. IX. Prva lokomotiva stiže u Zagreb.

1862. — 1. X. Predana javnom prometu željeznička pruga Zagreb—Sisak.

1862. — 26. X. Prvi nastupni koncerat HPD »Kolo«.

1863. 7. III. Potvrđena u načelu Jugoslavenska akademija carskim dekretom.

1863. — 4. VII. Kvaternik odlazi u Pariz.

1863. — 17. VIII. Predsjednikom kazališnog odbora imenovan Ambroz Vraniczany.

1863. — 1. X. Josip Freudenreich postaje privatnim poduzetnikom kazališta.

1863. — 18. X. Biskup Haulik zabranio svećenstvu držati list »Pozor«.

1863. — 31. X. Poradila prva mala plinara u Zagrebu.

1863. — 8. XI. Prva hrvatska operetna predstava »Svadba kod svjetiljke«.

1864. — 11. I. Ban Šokčević zabranio daljnje izlaženje »Pozora«.

1864. — 13. III. Premijera tragedije »Teuta« od dra Dimitrija Demetra.

1864. — 14. V. Počeo izlaziti list »Domobran«, urednik Gjuro Deželić.

1864. — 18. VIII. Otvorena prva gospodarska izložba u Zagrebu.

1864. — 26. IX. Prvi stipendij za pravne nauke u Beču dobio Milan Makanec.

1864. — 15. X. zatvorena prva gospodarska izložba.

1864. — 18. X. Počeo izlaziti dječji list »Bršljan« pod uredništvom Ivana Filipovića.

1864. — 2. XII. Postao obvezatan ugovor Fernkornov za podignuće spomenika banu Jelačiću.

1865 — 22. V. Dvorska kancelarija raspušta kazališno dioničko društvo.

1865. — 1. VI. Započela gradnja željeznice Zagreb—Rijeka.

1865. — 10. X. Osnovana Hrvatska učiteljska zadruga u Zagrebu.

1865. — 3. XI. Ivan Mažuranić položio čast hrvatskog dvorskog kancelara.

1865. — 14. XI. List »Pozor« počeo nanovo izlaziti.

1865. — 19. XII. Biskup Štrosmajer pokreće u saboru pitanje osnutka Jugoslavenske akademije.

1866. — 21. II. Sabor prihvatio Pravila o ustrojstvu Jugoslav. akademije.

1866. — 4. III. Narodni muzej došao pod upravu Jugoslavenske akademije; uzakonjena Pravila Jugoslav. akademije.

1866. — 12. III. Sabor predlaže prve akademike Jugoslavenske akademije.

1866. — 14. III. Biskup Štrosmajer obećao Jugoslav. akademiji svoju zbirku slika i umjetnina.

1866. — 9. IV. Rodio se zagrebački dobrotvor Šandor Aleksander.

1866. — 9. V. Potvrđeno prvih 14 akademika Jugoslav. Akademije.

1866. — 15. VI. Jugoslav. akademija proglašena konstituiranom.

1866. — 27. VI. Lišen časti ban Šokčević.

1866. — 17. VII. Antun Maružanić otklonio akademsku čast.

1866. — 22. VII. Prvi sastanak akademijskih članova.

1866. — 4. IX. Biskup Štrosmajer daje 50.000 forinti za osnutak sveučilišta.

1866. — 4. IX. A. Šenoa počinje pisati u »Pozoru« dramaturške studije.

1866. — 13. IX. Dr. Jovan Subotić imenovan predsjednikom kazališnog odbora.

1866. — 26. XI. Marvenski trg prozvan trgom bana Zrinskog, a ulica od Ilice do plinare Gundulićevom ulicom.

1866. — 17. XII. Svečano otkrit spomenik Jelačića bana.

1867. — 1. I. Sankcioniran prijedlog sabora o 4 nova člana Jug. akademije.

1867. — 13. 1. Ivan Zajc imenovan počasnim članom Hrvatskog glazbenog zavoda.

1867. — 14. I. Hrvatsko pjev. društvo »Kolo« pjeva prvi put »U boj« od Ivana Zajca.

1867. — 15. I. Prvi sastanak zagreb. svećenika glede osnutka društva sv. Jeronima.

1867. — 9. III. Pjevana prva hrvatska opereta »Momci na brod« od Ivana Zajca.

1867. — 28. III. Zagreb. pravnici predaju adresu dru Anti Starčeviću.

1867. — 10. IV. Štrosmajer postavljen za pokrovitelja, a dr. Franjo Rački za predsjednika Jugoslavenske akademije.

1867. — 2. VI. Dr. F. Rački posvetio barjak Hrvatskog pjevačkog društva »Kolo«, kumuje biskup Štrosmajer.

1867. — 5. VI. Jugosl. akademija drži prvu javnu sjednicu.

1867. — 27. VI. Odstupa ban Josip Šokčević, banskim namjesnikom postaje Levin Rauch.

1867. — 2. VII. Eugen Kvaternik vraća se iz Italije u Zagreb.

1867. — 10. VII. Sjajan doček biskupa Štrosmajera nakon zatočenja u Parizu.

(Nastavit će se.)

Izdavač »Društvo Zagrepčana«. — Odgovorni urednik: Stjepan Stiegler, gradski tajnik Vodnikova ul. 10.— Tehnička redakcija: Katedralis. — Uredništvo i uprava: Gajeva 7. II. kat. — Tiskara »Tipografija« d. d. u Zagrebu, Preobraženska ulica 6. — Za tiskaru odgovara Ivan Ivanković, Selska cesta 47.

Kupujte tamo – gdje kupuju svi

Kastner i Öhler

Zagreb.

Ilica 4 **Ilica 4**

Utemeljeno 1892

Knjigotiskara BRAĆA KRALJ

Telefon 4824 ***ZAGREB*** *Pavla Radića 9*

Preuzima *sve vrsti tiskanica uz najkulantniju poslugu: kao trgovački dopisni papir, listovne kuverte, račune, dopisnice, posjetnice, osmrtnice itd. Cijene vrlo umjerene*

Izradjuje *tiskanice u blokovima te zaručne i vjenčane karte, oglase, letake, kao i sve tiskanice u reklamnu svrhu i za sve uredske potrebe. — Podvorba brza i solidna.*

Najbolje sredstvo za čišćenje odijela je

DAJTE VAŠA ODIJELA ČISTITI TAMO, GDJE VIDITE U IZLOGU GORNJI ZAŠTITNI ZNAK

POZIV NA PRETPLATU.

Od novembra 1934. izlazit će u vremenskom razmaku od cca. dva mjeseca pojedina dramska djela poznatog našeg teaterskog pisca Tita Strozzia. U ukusnoj opremi dobit će pretplatnici jedne serije od 6 svezaka svaki svezak uz minimalnu cijenu od petnaest dinara. Tu će svotu platiti svaki puta, kad im novi svezak bude uručen. U prvoj seriji izaći će slijedeća djela: »Zrinski«, dramska kronika u 5 slika s epilogom; »Gaj«, dramska kronika ilirskog preporoda u 7 slika; »Istočni grijeh«, tragikomedija u tri čina; »Ecce Homo!« tragedija čovjeka Jude iz Kariota. 8 slika. »Tragikomedija muškarca« u dva čina; »Čuvaj se senjske ruke!« Romantična drama po Šenoinom romanu u 6 slika. Tko naruči pet egzemplara, dobiva jedan badava! Akviziteri dobivaju postotke! Narudžbe i dopisi na adresu: T. Strozzi, Zagreb, Vodnikova ul. 7, III., tel. 63-79.

Jugoslavensko industrijsko i trgovačko d. d., Zagreb
Washingtonov trg 1 (prije Trg Burze) — Telefon broj 26-67 i 20-17
Generalno zastupstvo
tt. ROBERT BOSCH A. G. Stuttgart
Prodaja: Buick automobila, svih Bosch proizvoda, Seiberling guma, i svakovrsnog auto pribora.
Specijalna Bosch radiona za popravke.

ŽNAČKE
društvene, športske, sletske i druge prigodne iz metala tlačene ili emailirane
MEDALJE I PLAKETE
za sve grane športa i druge nagrade
GRAVIRANJE
ZLATARSKO-REZBARSKA RADIONA
GRIESBACH I KNAUS
Ilica 15 — ZAGREB — Tel. 71-57

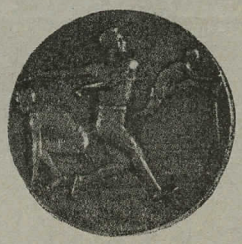

Zbog preobilnog aktuelnog materijala u ovom broju nije izašao nastavak našega romana »Iz Kazališne«.

U redakcijskim i u poslovima uprave primaju se stranke svakog dana od 5-7 sati poslije podne u Gajevoj ulici 7, II kat, kamo se umoljavaju priposlati i rukopisi.